

Jestřáb mezi trampy. Jaroslav Foglar a hybridita českého trampingu*

Jan Mareš

HAWK AMONG TRAMPS. JAROSLAV FOGLAR AND HYBRIDITY OF CZECH TRAMPING

The study maps a relationship between famous writer of adventure books Jaroslav Foglar and Czech tramps. Based on that, it formulates a thesis on the hybrid character of Czech “tramping”, a back-to-nature movement originated in the 1920s, during the second half of the 20th century. As the main causes were identified the difficult approach to its own history for generations born in 1940s and 1950s and the state’s interest to influence youth in the frame of unified socialist education.

KEYWORDS:

Czechoslovakia; tramping; 1960s; Jaroslav Foglar; hybridity

„Kolem kina Ametyst se potloukalo mezi davem několik členů nebezpečné party výrostků, jimž se říkalo Zelené vesty, protože se každou sobotu vydávali na tramp, oblečení do křiklavě zelených blůz. Bývali zarostlí, s vlasy až na límce, nečistí — a z trampu se vracívali velmi hluční, někdy i opilí. Nohy, obuté do těžkých púllitrů, vláčeli bez zvedání těžce po dlažbě.“ Takto negativně líčil Jaroslav Foglar trampy ve své knize *Dobrodružství v zemi nikoho* (1969). Parta Zelených vest představovala jasný protiklad ke klubu Ontario a hlavním hrdinům ostatních Foglarových knih určených mládeži, zejména její chlapecké části.¹ Zdálo by se, že autorův pohled na trampy nebyl nijak pozitivní. Ani ve své životopisné, značně mezerovité črtě *Život v poklusu* se Foglar o trampingu nijak nevyjadřoval. Jedinou nepřímou indicií o jakémsi vztahu k trampingu může být informace o tom, že na táboře na Zelené říčce (1950) složil na rozloučenou text na nápěv Niagary, který se na rozdíl od trampského šlágru neujal.² Přesto zhruba o deset let dříve si poznamenal nápad napsat knihu o „trampujících“ hoších“ a na jejich příkladu vysvětlit „ideologii těchto čtenářských kroužků“ fungujících v rámci *Mladého hlasatele*, časopise zakázaném v roce 1941.³ Odstup od běžných trampů však autor vyjádřil uvozovkami, jeho trampové měli být jiní.

---

* Tato studie vznikla a vychází s podporou grantového projektu GAČR č. 16-15962S s názvem *Tramping v českých zemích v letech 1918 až 1989: subkultura v interakci se státem a společností* řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Autor děkuje za průběžnou konzultaci PhDr. Janu Randákovi Ph.D., Mgr. Janu Pohunkovi, Ph.D. za nezištné poskytnutí několika materiálů k této studii a dvěma neznámým recenzentům/recenzentkám za inspirativní posudky.

1 Tomáš VUČKA, *Cesta za modrým světlem: meditace nad texty Jaroslava Foglara*, Příbram 2015, s. 39–40.

2 Jaroslav FOGLAR, *Život v poklusu*, Praha 1997, s. 108.

3 Literární archiv Památníku národního písemnictví [dále jen LA PNP], fond Foglar Jaroslav (1907–1999) [dále jen f. JF], poznámky a náměty k románům 1931–1970.

Přesto by bylo chybou ztotožňovat literární reprezentace s autorovými názory a sociálními vztahy stejně jako podléhat Foglarovu schematismu, tolik připomínanému četnými kritiky, a opomenout dovětek, že Zelené vesty byly „ostudou všech solidních dobrých trampů“.⁴ Foglar stavěl na figuře dvou tváří trampingu, trampingu prospěšného oproti tomu špatnému, spojenému se společenskou delikvencí, hrubými mravy a kriminalitou, již je v diskursu o trampingu možno vysledovat již v časech zrodu tohoto fenoménu v průběhu dvacátých a třicátých let 20. století a jež byla platná i v šedesátých letech.

O jeho vcelku bohaté komunikaci s trampy však svědčí pozůstalost Jaroslava Foglara uložená v Literárním archivu Památníku národního písemnictví.⁵ Obsahuje totiž četnou korespondenci s trampy i trampskými osadami, včetně různých tisků (časopisy, oběžníky, brožury, výstřižky), jež umožňují jejich vztah situovat do širších společenských souřadnic. Tato studie pracuje zejména s těmi soubory korespondence, které jsou v inventáři Foglarova fondu explicitně označené jako trampské, resp. mající souvislost s trampem. Ačkoliv celý fond jeho zpracovatelka právem označuje za „jedinečně kompletní“,⁶ neboť Foglar si ukládal i kopie odeslané korespondence, přesto nejsou všechny výměny dochovány buď oboustranně (nejčastěji je dochována jednostranně ze strany odesílatele), příp. kompletně.

Tato studie si klade dva cíle, kterým odpovídá i její členění. Za prvé chce za pomoci výše zmíněných pramenů a dochovaného periodického tisku (ať již trampské či ne-trampské provenience) načrtnout vztah Jaroslava Foglara a trampingu a zejména postihnout význam a ikoničnost Jaroslava Foglara pro mnohé trampy.

Za druhé chce naznačit i nové výkladové možnosti dějin trampingu ve druhé polovině 20. století. Budu argumentovat ve prospěch pohledu, který nepovažuje tramping za nadčasovou entitu, která mění tváře a kulisy, ale nikoliv svou povahu. Naopak hranice trampingu považuji za volatilní, hledané, vyjednávané a znovu nalézané, obohacované o nové vzory a postoje. V návaznosti na to lze povahu trampingu považovat — alespoň v šedesátých letech — za hybridní v tom smyslu, že v sobě spojovala různé inspirace a hodnoty, jež dříve nepatřily do trampského hodnotového univerza (Foglarovy romány), což jí umožňovalo působit jako faktor sjednocování trampských komunit spíše než jako hybná subversivní síla.⁷ Právě Jaroslav Foglar, skautskou přezdívkou Jestřáb, představoval symbolické centrum,⁸ v němž se pro-

4 T. VUČKA, *Cesta*.

5 LA PNP, f. JF, NAD č. 382. Fond je značně obsáhlý, obsahuje 284 kartonů a svědčí o Foglarově celoživotním úsilí poctivě evidovat korespondenci přijatou i kopie odeslaných dopisů.

6 Viz <http://badatelna.eu/fond/3786/uvod/8592> [náhled 8. 4. 2018].

7 K užívání pojmu hybridita srov. <http://rpm.fss.muni.cz/Revue/Heslar/hybridizace.htm> a zejména <http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html/h/hybridizace/hybridizace.html> [náhled 28. 8. 2018].

8 Užití pojmu symbolické centrum je inspirováno pojetím Miloše Havelky, je však modifikováno pro potřeby této studie. Nejedná se totiž o „průnik mimovědně konstruovaných obrazů např. určitých zlomových událostí minulosti do historické vědy“ ani o „podíl dějepisectví na konstituování širšího sociálního vědění.“ V tomto případě pod tímto pojmem myslím mimovědecky konstruovaný obraz autority, který z hlediska sledovaných aktérů (trampů

tínaly osy mnoha příznivců různých tzv. přírodních hnutí. Tímto pojmem lze souhrnně označit moderní sociální hnutí stavějící na pocitu degenerace lidské kultury a civilizace a odcizení se přírodě,⁹ respektive návratu do ní jakožto místa základní lidské zkušenosti a nezkažené sociability, volající v prvé řadě po reformě vzdělávacího systému (uplatnění principu sebevýchovy), v druhém plánu pak hledající základní lidskou autenticitu mimo moderní svět založený na výkonnostním principu. Nejčastěji svou tvář nacházela v organizacích či hnutích mládeže (skauting, *Wandervogel*, *woodcraft* ad.). Nelze ale zapomínat, že jejich tvůrci byli často dospělí (tzv. generační předjezdci) a zapojení do nich tolerovali rodiče (tedy pokud před nimi jejich děti své aktivity netajily) — nelze je tedy omezovat na čistě generační záležitost.¹⁰ Právě jejich dědictví objevovaly a kombinovaly generace dorůstající v padesátých, šedesátých i sedmdesátých letech 20. století. Studie je proto záměrně situována na rozmezí obšírné foglarovské literatury¹¹ a literatury o trampingu v časech diktatury KSČ.¹²

FOGLAR JAKO TOTEM

„Vážený pane redaktore, po přečtení Vaší knihy „Hoši od Bobří řeky“ jsem zůstal ještě chvíli nepohnutě sedět, jako bych se probudil ze sna. Něco tak krásného jsem v životě ještě nečetl. [...] Po přečtení knihy „Hoši od Bobří řeky“ jsem šel ke sv. zpovědi a k sv. přijímání, abych se očistil od starých hříchů. Pak jsem ulovil prvního a druhého bobříka.“¹³ Těmi slovy otevřel v roce 1941 jistý, tehdy třináctiletý Vladislav Sedlá-

---

a trampských osad) působí totemicky, tj. jako sdílený referenční bod dávající skupině odpověď na identitotvorné otázky (odkud jdeme? kam patříme? jací jsme? co nás spojuje?).

9 Příroda byla inscenována jako posvátné místo odpočinku již měšťanskými vrstvami v 19. století. Tehdy našla své vyjádření v zakládání turistických spolků, resp. rozvoji organizované turistiky jako takové. Srov. Martin PELC, *Umění putovat: dějiny německých turistických spolků v českých zemích*, Brno 2009, s. 144.

10 Srov. např. Lukáš FASORA, *Stáří k poradě, mládí k boji: radikalizace mladé generace českých socialistů 1900–1920*, Brno 2015, s. 91–99.

11 Literatura o Foglarově životě a díle je skutečně četná, proto odkazují pouze výběrově. Základní dílo k osobě Jaroslava Foglara představuje publikace Stanislav SOHR, *Zase zní píseň úplňku: Vyprávění o Jaroslavu Foglarovi*, Karviná 1968. Z posledních děl stavějících na foglarovské literatuře je třeba zmínit tyto knihy: Růžena HAMANOVÁ — Dorota LÁBUSOVÁ (edd.), *K fenoménu Jaroslav Foglar: sborník příspěvků z konference Fenomén Jaroslav Foglar: Praha, Památník národního písemnictví, 17. září 2007*, Praha 2008; dále T. VUČKA, *Cesta*; Pavel HOŠEK, *Evangelium podle Jaroslava Foglara*, Brno 2017.

12 Literatura k trampingu v druhé polovině 20. století je spíše strohá, zaměřená na vybrané aspekty či regionálně. Srov. např. Jana PETROVÁ, *Zapomenutá generace 80. let 20. století*, Plzeň 2009; Petr JEHLIČKA — Joe SMITH, *Trampové, přírodovědci a brontosauři. Předlistopadová zkušenost českého environmentálního hnutí jako předzvěst ekologické modernizace*, Soudobé dějiny 1–2/2017, s. 78–101.

13 LA PNP, f. JF, Korespondence přijatá, Sedláček Vladislav, b. d. (dle kontextu odesláno před 11. červencem 1941).

ček z Německých (dnes Pustiměřských) Prus u Vyškova svůj první dopis adresovaný svému idolu, tehdy již bývalému redaktorovi Mladého hlasatele Jaroslavu Foglarovi.

Mladý Vláška neměl — soudě na základě dochované korespondence — s trampin- gem sice nic společného, nicméně je příkladem transformativního čtenářského zá- žitku. Ten bývá foglarovskými badateli nikoliv neoprávněně předpokládán (mnohdy na základě přiznané autopsie), málokdy však dokládán.¹⁴ Jistě, Vladislav mohl přejí- mat stylizaci Foglarových hrdinů, kteří přestávají být „obyčejnými chlapci“ a stávají se až nedětsky a striktně logicky uvažující elitou.¹⁵ Foglar ochotně, tak jako v případech více než 20 000 čtenářských klubů Mladého hlasatele, přijímal roli distančního rádce. Díky jeho radám se Vladislav Sedláček vyvaroval laciné četby populárních detekti- vek s Leonem Cliftonem,¹⁶ jež již před dvěma dekadami ovlivnily vznikající tramské hnutí. Korespondence ustala s rokem 1945, nicméně občasné pozdravy a přání Fogla- rovi zasílal minimálně až do roku 1975.

Sedláček opakovaně zdůrazňoval, že právě díky Foglarovým knihám se stal lepším člověkem. Neodkazoval na Foglarovo skautské působení, pouze na jeho redaktorské v *Mladém hlasateli*. Můžeme jej tedy považovat za produkt foglaringu jako symbo- lického a hodnotového univerza Foglarova díla utvářejícího rámce dětské předsta- vivosti a nabízejícího širokou škálu volnočasových aktivit.¹⁷ Ačkoliv bývá Foglarovo jméno často skloňováno v souvislosti se skautským hnutím, nebylo vždy jeho úsilí a činnost junáckému hnutí po chuti, jak ukazuje konflikt a rozchod s redakcí Junáka, kde krátce v roce 1946 působil.¹⁸ Foglarův svět naplněný mnoha, často cyklicky konci- povanými volnočasovými aktivitami, vykazoval podle Pavla Hoška znaky funkčního ekvivalentu náboženství. Není tedy divu, že jednou z reakcí na intenzivní čtenářský prožitek mohla být cesta do kostela.

Foglaring dle jeho názoru charakterizují dlouhodobé hry, krabička poslední záchrany, lov bobříků či plnění Modrého života, nicméně nelze opomíjet celkový mravní étos vykreslující postavy tak dobré, krásné a dokonalé, že jejich vzoru bylo těžko, ba nemožné dostát. Přesto přírodní romantika i městské labyrinty přitahovaly dětské čtenáře, u nichž dokázaly zároveň probudit smysl pro občanskou povinnost.¹⁹

Jejich kouzlu podlehl i Josef Skorkovský, který se s Foglarem seznámil roku 1959 ve svých šestnácti letech, kdy si byl u Foglara doma nechat podepsat knihy.²⁰ A ač-

14 Pro texty zaměřené na recepční stránku díla J. Foglara viz Věra BROŽOVÁ, *Persvazivní strategie návodné literatury v díle Jaroslava Foglara a Miloše Zapletala*, in: R. HAMANOVÁ — D. LÁBUSOVÁ (edd.), *K fenoménu Jaroslav Foglar*, s. 141–160; Ondřej SLÁDEK, *Role mýtu v díle Jaroslava Foglara*, in: tamtéž, s. 25–36.

15 T. VUČKA, *Cesta*, s. 118–178.

16 Více viz Pavel JANÁČEK — Michal JAREŠ, *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových ro- mánových edic 30. a 40. let 20. století*, Praha 2003.

17 Srov. P. HOŠEK, *Evangelium*, s. 6.

18 Viz J. FOGLAR, *Život v poklusu*, s. 183–185.

19 V beletristickém díle Jaroslava Foglara Hošek identifikoval základní znaky funkčního ekvi- valentu náboženství, jimiž jsou svaté obřady, nauky, příběhy, prožitky, příkázání, spole- čenství a předměty. P. HOŠEK, *Evangelium*, passim. K charakteristice díle viz i T. VUČKA, passim.

20 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Josef Skorkovský, dopis ze dne 7. května 1959.

koliv od dětství sháněl jeho knihy a *Mladého hlasatele*, neměl — tak jako mnoho jeho vrstevníků — povědomí o Foglarově díle jako celku. Proto v dalším dopise na Foglara vychrlil řadu dotazů týkajících se jeho knih a působení v redakcích. Chtěl vědět, které knihy napsal před druhou světovou válkou a které po ní, kdy vyšly a kdo je vydával, jak se seznámil s kreslířem Janem Fischerem a jak připadli na nápad stvořit Rychlé šípy atd.²¹ Foglarovy knihy jej provázely životem dál a staly se mu oporou, jak vyplývá z příštího dopisu, který přistál ve Foglarově schránce na konci roku 1964. Popisuje v něm rozvod rodičů, jemuž se marně snažil zabránit: „Jedinou útěchou v této situaci mi byly Vaše knihy. K těm jsem se vracel vždy ve svých nejtěžších chvílích a čerpal z nich chuť do dalšího života.“²²

Po Foglarově vzoru se aktivně zajímal o práci s mládeží, byť k ní zvolil jinou cestu jakožto pracovník ministerstva vnitra zabývající se kriminalitou mládeže.²³ Proto také odebíral osm druhů novin a časopisů,²⁴ z nichž pořizoval „výstřižky týkající se trampů i ostatní mládeže, zejména ve spojitosti s Vaším dílem. Mám jich už mnoho. Z výstřižků o trampech jsem sestavil velkou knihu. To samé chystám provést s články o Vašich knihách, Vaší činnosti a problémech pionýrských oddílů.“²⁵ Nebyl to zájem zcela učený, vědecký a objektivizovaný. Naopak, ovlivnila jej vlastní zkušenost „v přírodě, v kruhu věrných kamarádů pod dojmem Vašich knížek. Hodně jsem totiž trampoval, neboť kromě Vašich knih mě domů skoro nic netáhlo.“

K trampování mohl přilnout právě proto, že mnoho jeho kamarádů bylo také ovlivněno Foglarovým dílem, jež interpretoval jako štěpnou linii trampského společenství: „Na svých toulkách jsem poznal mnoho trampských osad a došel k překvapivému závěru. Všude tam, kde znali Vaše knihy — byly to výborné osady s duchem opravdu upřímným a kamarádským. Kde je neznali, byli to obyčejně tzv. takytrampové nebo-li kovbojíčkové, kteří se umějí jen opít a správným trampům dělají ostudu. Pokud to jde, trampují dosud. Před rokem jsem byl zvolen jednatelem, zástupcem šerifa Šedého Vlka osady Montana se sídlem na Berounce. Velkým pomocníkem v mé práci jsou mi právě Vaše knihy, které dovedou každého zaujmout a nadchnout pro lepší život. Musel jsem si je pořídit dvakrát. [...] Znamenají pro mne opravdu poklad.“²⁶ Trampování pro něj a mnoho dalších nebylo protikladem neslučitelným s Foglarovým učením; naopak z něj integrálně vyvěralo a navazovalo na prožitek klukovského kamarádství, dobrodružství a hledání alternativy vůči životu ve společnosti založené na úspěchu diktovaném buď penězi či později stranickou linií.

Obdobný názor nalezneme i v rukopise Petra Sadeckého *Volání divočiny a ČSSR 1963. Poznámky k trampingu a Jaroslavu Foglarovi z roku 1963*,²⁷ z jehož druhé, stej-

21 Tamtéž, dopis ze dne 1. března 1960.

22 Tamtéž, dopis ze dne 16. prosince 1964.

23 Tamtéž, dopis ze dne 8. ledna 1965.

24 Jednalo se o časopisy *Pionýr*, *ABC*, *Mladý svět*, *Obrana lidu*, *Krásy domova*, *Zlatý máj*, *Kriminalistický sborník* a *Mladou frontu*. Tamtéž, dopis ze dne 16. prosince 1964.

25 Tamtéž, dopis Foglarovi ze dne 8. ledna 1965.

26 Tamtéž.

27 LA PNP, f. JF, rukopisy cizí, Sadecký Petr: *Volání divočiny a ČSSR 1963. Poznámky k trampingu a Jaroslavu Foglarovi*, nestránkováno.

nojmenné části vycházel ve svém známém článku *Proč mlčí Jaroslav Foglar*. Sadecký v březnu 1964 odstartoval důležitou diskusi o Foglarově díle v časopisu *Zlatý máj*,²⁸ jež akcelerovala jeho uměleckou i společenskou rehabilitaci v šedesátých letech,²⁹ ale vyvolala i bezprostřední negativní reakci v ÚV KSČ.³⁰ Zajímavé je, že úvodní část studie se zaměřovala na tehdy ožívající tramping a právě v trampech viděla soudobé prototypy foglaringu úspěšně vzdorujícího ve své apolitičnosti přepolitizované výchově mládeže. „200 000 pravých trampských chlapců“ projevovale podle Sadeckého zdravou a logickou reakci, když nechtěli „žít nezdravě přecivilizovaný, slabý a nemocný“ život, neboť „[v] civilizovaném městském životě měknou svaly, mozek i nervy, okorá srdce. Život v přírodě čistí rozum, dělá velké pěsti i srdce. Každý by měl být v základě Robinson — silou těla, ducha i citu.“³¹ Ačkoliv Sadeckého textem prostupoval všudypřítomný patos, je zajímavé sledovat některé z jeho argumentů. Hájil tramping jako svébytný český fenomén, když upozorňoval, že náklonnost k Divokému západu ještě nelze zaměňovat za „západanství“. Stejně jako mnoho dalších trampů se vymezoval i vůči kovbojčkářům, v jeho očích nejhorší, recidivistické vrstvě mládeže, jež v sobě koncentruje „všechnu špínu a negativní prvky Divokého západu a američanství“. Tramping mu byl — stejně jako Foglarovo dílo leckterým soudobým kritikům — „cenným anachronismem“ působícím jako injekce umožňující převtělení, tedy dokonalou transformaci osobnosti, jež byla taktéž cílem foglaringu, jenž obhajoval — ovšem bez explicitní návaznosti — v druhé části svého textu.

V rámci diskuse ve *Zlatém máji* spojoval Foglara s trampingem i Miroslav Kovářík ve svém článku *Přijde Foglarův duben?*, když kladl důraz na to „rozpoznat, co by se mohlo z Foglara využít pro naši mladou generaci. Oživený zájem o zálesáctví, tramping a turistiku, rozšíření náplně pionýrské a svazácké práce o tyto disciplíny signalizují i pro Foglarovo dílo příznivé ovzduší“.³² Jiní, jako třeba Stanislav Jareš,³³ v něm viděli rezivějící zbraň vůči chuligánským partám, s nimiž mohli být — ale většinou nebyli (viz dále) — trampové spojováni.³⁴ Vztah k trampingu však rozhodně

28 Časopis *Zlatý máj* vydával od roku 1956 Svaz československých spisovatelů (do roku 1965) a zaměřoval se na literaturu pro děti a mládež pohledem odborníků. Srov. <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=241> [náhled 20. 7. 2018].

29 K rozporuplné postavě Petra Sadeckého srov. Tomáš POSPISZYL, *Octobriana a ruský underground: neuvěřitelný příběh Petra Sadeckého*, Praha 2004; k diskusi ve *Zlatém máji* pak viz T. VUČKA, *Cesta*, s. 93–103.

30 Michael WÖGERBAUER — Petr PÍŠA — Petr ŠÁMAL — Pavel JANÁČEK a kol., *V obecném zájmu. Cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749–2014 II: 1938–2014*, Praha 2015, s. 1149.

31 LA PNP, f. JF, rukopisy cizí, Sadecký Petr: Volání divočiny a ČSSR 1963. Poznámky k trampingu a Jaroslavu Foglarovi, nestránkováno.

32 Miroslav KOVÁŘÍK, *Svátek dětské knihy*, *Zlatý máj* 5/1964, s. 208–213, zde s. 213.

33 Stanislav JAREŠ, *Jsem pro Foglara*, *Zlatý máj* 8–9/1964, s. 406–407, zde s. 407.

34 K spíše negativnímu náhledu na tramping a trampy srov. jiné příspěvky v diskusi o Foglarovi ve *Zlatém máji*, kde mj. zaznělo: „[j]ak máme party směřující k divokosti, k výstřelkům v trempinku, tak máme dost starších pionýrů, kterým vyhovuje blahobytný život v pionýrských táborech, a máme také děti, kterým je všechno jedno.“ František TOVÁREK, *Něco na tom bude*, *Zlatý máj* 10/1964, s. 452–454, zde s. 454: „Děti potřebují roman-

nesehrával významnou roli v celé diskusi, ta se soustředila zejména na vztah uměleckého a výchovného, politického a nepolitického aspektu ve Foglarově díle, jeho vztahu k výchově mládeže jako takové a její využitelnosti pro dorůstající generace. V závěru celé diskuse dala redakce *Zlatého máje* prostor i čtenářům a z jejich ohlasů uveřejnila ukázky, které jsou příkladem spřízněnosti trampingu a foglaringu v očích laické veřejnosti a jejich možného symbiotického působení.³⁵

O polemice na popud Skorkovského informovala i trampská rubrika *Obrany lidu* „Z údolí a osad“, v níž „[v] poslední době se začali ptát i trampové [...] proč nejsou vydávány Vaše knihy.“³⁶ Zmíněnou rubriku sledoval i Foglar, který ji považoval za „moc dobrou věc“ a chválil jejího strůjce Bohuslava Čepeláka — Irčana za to, jak ji vede.³⁷ Považoval za správné, že „se tramping přeče už jen bere na vědomí a že už není tak vytrvale, hloupě a urážlivě zavržován, jako až do nedávna.“³⁸ Hoši od Bobří řeky a všechny jeho knihy další pak byly „kamarády“ doporučovány v rubrice „Co číst“ spolu s kanonickými knihami Setonovými, Londovými či Breta Harta.³⁹ Výsledek další spolupráce Čepeláka a Foglara se objevil na stránkách svazarmovského časopisu *Signál*,⁴⁰ kde na

.....
 tiku, prahnou po ní. Nemajíce jí sdostatek v občanském životě, vyhledávají ji potají: jedni se stávají členy ilegálního trampského hnutí, druzí se sdružují v tlupách chuligánů, z třetích jsou kavárništní povaleči.“ Dopis Dany Seidlové uveřejněný v článku Čtenáři o Foglarovi, *Zlatý máj* 10/1964, s. 455–461, zde s. 456. „Jsem přesvědčena o tom, že vydání několika nejlepších Foglarových knih, ale v hodně velkém nákladu, by určitě značně ovlivnilo chování nastávajících klukovských generací [...]. Máme v současné době starosti s „kovbojčky“ a chuligány [...] Tak dlouho jsme nadávali chuligánům, táhnoucím v sobotu ven z města, až jsme najednou, takřka přes noc, začali uznávat „neotrampské hnutí“ — jeho organizaci, zásady, existenci. Ale přesto trampům ještě nevěříme, větríme stále nějakou lumpárnu [...]. A přitom by se dalo těmto problémům předcházet, mezi jiným i tím, že bychom si vychovávali trampy vhodnou dobrodružnou dětskou literaturou a ukázali jim, co všechno naše příroda dává a jaká dobrodružství se dají prožít i u nás při soutěži o nejslušnějšího chlapce, ovšem s pořádnou dávkou romantické atmosféry [...]“ Z dopisu Boženy Nechvátalové-Martinové uveřejněného tamtéž.

35 „Mládež buď se přetvařuje, aby měla od dospělých pokoj a mohla se dostat do škol či pracovišť, která se jí zdají žádoucí, nebo se bouří. Tato vzpoura má nejrůznější formy a nejvýznamnější je chuligánství a kovbojčkovství. Svým způsobem cenná je vzpoura těch, kteří se sdružují v trampských osadách. Tím myslím kolektivy mladých lidí, kteří mají společné tyto znaky: Touha po pobytu v přírodě, opravdovém kamarádství v dobrém smyslu toho slova a odpor ke všem formám křiváctví — to je k rozporu mezi myšlením, slovy a skutky. Ti z nich, kteří dostanou do rukou práce Jaroslava Foglara, mají v nich návod, jak si počínat v přírodě, a to není malá věc.“ Z dopisu Ladislava Ritta uveřejněného tamtéž.

36 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Josef Skorkovský, dopis ze dne 8. ledna 1965.

37 Čepelák dokonce otiskl jeden z Foglarových dopisů v této rubrice, ovšem bez jeho svolení, nad čímž Foglar vyjádřil podivení, LA PNP, f. JF, korespondence odeslaná, Bohuslav Čepelák, dopis z 31. března 1965.

38 Tamtéž.

39 *Obrana lidu* 40, 41, 43/1965.

40 K časopisu *Signál* viz blíže Michal JANOVSÝ, *Časopis Signál v letech 1965–1974*, Praha 2006, diplomová práce.

pokračování od března do října 1966 vůbec poprvé vycházela *Kronika Ztracené stopy*, nicméně její otiskování muselo být předčasně ukončeno.⁴¹

Skorkovský patřil k duchovním otcům další aktivity. Jednalo se o založení Klubu přátel Jaroslava Foglara. Klub vznikl v březnu 1967 a jeho členstvo se rekrutovalo kolem odběratelů nepravidelně vycházejícího cyklostylovaného *Sběratele* vytvářejícího platformu pro sběratele knih a případně historických artefaktů zaměřených na dobrodružnou literaturu a českou mládež (*Mladý hlasatel*, *Vpřed*, nálepky a odznaky) s důrazem na osobnost Jaroslava Foglara (pravidelná rubrika „Co se píše“ o Jaroslavu Foglarovi).⁴² O aktivitách klubu informoval i *Tramp*. Členem klubu byli i další trampové⁴³ a proto se i na jeho stránkách občas objevily aktuality ze světa trampů.

Mnohem výraznější čtenářský zásah si však připisal časopis *Tramp*, který vycházel v Ostravě v letech 1966–1971. „Kamarádu a Spisovateli“ blahopřál k Vánocům 1966 za celou redakci Zdeněk Vašíček — Ďáblík (T. O. Hell's Deviles),⁴⁴ který v něm otiskl i pozdrav Jaroslava Foglara adresovaný trampům.⁴⁵ Přes opakované naléhání však Foglar odmítl nabídku pravidelně dopisovat do *Trampa*,⁴⁶ nicméně v časopise začal alespoň vycházet jeho komiks *Pim a Red* kreslený Luďkem Kličkou. Časopis *Tramp* byl z tehdy vycházejících časopisů nejvýznamnější, jeho náklad překročil roku 1969 50 000 kusů.⁴⁷ Mezi jeho redaktory patřil i Josef Skorkovský — Jója z Montany, který dělal rozhovory s významnými osobnostmi tramského hnutí, např. dcerou Boba Hurikána, F. A. Elstnerem a právě i J. Foglarem. Nicméně příomou otázkou o pohledu na trampy mu nepoložil a tak Foglar pouze popřál *Trampovi* úspěšnou budoucnost.⁴⁸ O dlouhodobosti zájmu tramských redaktorů o foglarovskou tematiku svědčí, že si své místo našla i v obnoveném *Trampu* vydávaném po roce 1990.

41 LA PNP, f. JF, korespondence odeslaná, Bohuslav Čepelák, dopis ze dne 28. září 1966.

42 Všechny členy klubu, bez ohledu na jejich věk (jejich věkový rozptyl se měl pohybovat od 15 do 45 let) však měla spojit „láska k přírodě, zájem o mládež a chlapeckou literaturu, zejména o časopisy a knihy Jaroslava FOGLEARA“. *Sběratel*, č. 1, vydán 28. srpna 1966. LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Josef Skorkovský.

43 Z korespondence s J. Foglarem se dovídáme, že se jednalo min. o Zdeňka Vašíčka („Jsem členem tohoto klubu a budu se všemožně snažit se propagovat tvé jméno a trampingu.“ Dopis ze dne 6. ledna 1967) či šerifa T. O. Wampirs z Havířova („a stalo se to tím, že předseda klubu Jója /Josef Skorkovský/ si dal do Trampa, kterého všichni odebíráme stejně jako Camp z Prahy, inserát, že kdo má zájem o dílo Jaroslava Foglara, nechť mu napíše.“ LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Viktor Zlámal, dopis ze dne 22. ledna 1967.

44 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Zdeněk Vašíček, dopis ze dne 18. prosince 1966.

45 Tamtéž, dopis ze dne 13. ledna 1967.

46 Vašíčkovým záměrem bylo „TRAMPa udělat celostátním (i když už je) časopisem a aby tam psali a kreslili mozky jako jsi ty, Fryd, Elstner, Vojíš, Mottl, Kopáček, Jeřábek, kreslil Burián a další významní lidé, kteří psali a kreslili do TRAMPa v první republice.“ Tamtéž.

47 Zálesák 4/1969, roč. 2, s. 19.

48 *Tramp* 4/1968, s. 8.

Výše nastíněné průběžné proplétání trampů a Foglarova kultu vedlo k pokusům navázat s ním komunikaci a vzdát mu náležitou úctu.⁴⁹ Na pomyslném prvním místě, pokud jde o prestiž a symbolické zahrnutí do trampské komunity, stála nabídka čestného členství. První s ní přišla osada Montana, jejímž členem byl již zmiňovaný Josef Skorkovský, vystupující dále v korespondenci nejčastěji pod svou tramskou přezdívku Jója z Montany. Zdůvodnění plně odpovídalo nejčastějšímu názoru čtenářů, kteří přispěli svým názorem do *Zlatého máje*: „Jste skutečně jediným autorem, který mládeži dokonale rozumí. Vaše knihy vychovaly mnoho dobrých občanů nejen v minulých generacích, ale působí na dobrou východu mládeže dodnes.“⁵⁰ U příležitosti Foglarových šedesátých narozenin (1967) mu čestné členství udělila T. O. Flamingos a to poněkud originálním formou, na ručně malovaném diplomu, jemuž dominoval Kačer Donald.⁵¹ V roce 1990 přijal Foglar čestné členství i osady Bonako, které „by snad nemohlo existovat celých těch 30 let bez nepsaných zákonů čestnosti a nezištného kamarádství, Tebou mladým generacím vštěpovaným!“⁵²

Po Foglarovi mohly být pojmenovány některé lokality, kde osady tábořily. T. O. Flamingos tak roku 1972 rozbila v Beskydech Tábora v Jestřábím údolí, nicméně než tak učinila, neopomněla požádat o souhlas s tímto názvem a popsat zamýšlený průběh tábora.⁵³

Právě čtenářská zkušenost a formování zejména Foglarovou literaturou a její vliv na mládež byly často se opakujícím tématem v dopisech, včetně díky „za vše, co jste pro naši generaci vykonal, jak jste dovedl upoutat a usměrnit mladého člověka na správnou cestu, aby vyrostl v charakterního a správného člověka“.⁵⁴ V tomto smyslu byl pro ně Foglar skutečně totemem — praotcem druhu, od něhož odvozovali svůj původ, jenž se — nejspíše nevědomky a nezáměrně — stával součástí genealogie českého trampingu. Tomu odpovídaly i radostné emoce, když odvaha některých na-

49 O oblíbené Foglara svědčí kronika T. O. Rio z let 1965–1968, v níž nalezneme jak dopis adresovaný Jindřichu Čejkovi — Jimu Severákovi, tak Foglarův zápis do osadní kroniky. Kronika T. O. Rio, soukromá svírka J. Čejky — Jima Severáka.

50 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Josef Skorkovský, dopis ze dne 31. ledna 1965.

51 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Milan Vlasák, dopis ze dne 26. června 1967.

52 LA PNP, f. JF, tisky, tiskoviny a periodika různých seskupení, faksimile dopisu otištěná v Bonakošejkr 5/1990, nestránkováno.

53 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Milan Vlasák, dopis ze dne 26. června 1972.

54 Tamtéž, dopis ze dne 26. června 1967. Stejně tak osada Bonako udělila Foglarovi v osmdesátých letech jubilejní cenu osady za celoživotní práci s mládeží a spisovatelskou činnost. Tímto oceněním vedle Foglara poctila i Jiřího Suchého, Josefa Bicana, Divadlo bez opony a in memoriam i Jana Wericha, Jiřího Šlitra a Jiřího Grossmanna. Publikace Čtvrtstoletí uložena ve fondu JF, tisky.

Obdobné argumenty zaznívaly i v časopisu *Šťastnou cestu*, pokračovateli *Krás domova*, tedy časopisu, který na počátku šedesátých let otevřel téma trampingu snad jako první, srov. článek *Na besedě u Rikitana*, v němž byl Foglar charakterizován následovně: „To jméno vždy vonělo dálkou. Pro kluky byl tenkrát před dvaceti třiceti roky Jaroslav Foglar největší autoritou, před níž bledla sláva všech ostatních klukovských spisovatelů.“ *Šťastnou cestou* 9/1968, s. 1.

psat své ikoně byla odměněna odpovědí („Jirka radostí křičel, když přišla odpověď“)⁵⁵ a četné pozdravy,⁵⁶ pohledy z vandrů, přání k narozeninám, Vánocům či Novému roku, jež tvoří nedílnou součást dochovaných korespondenčních souborů.⁵⁷ Mnohdy se zdá, že v korespondenci nešlo ani tolik o sdílení samotné trampské zkušenosti jako spíše o udržování vztahu s (sakrační) autoritou, rituál, jenž měl totému připomínat, že jej jeho „potomci“ neopustili. Zároveň kontakt s Foglarem měl pro některé z pisatelů až terapeutický rozměr, jeden z korespondentů se mu například svěřoval s nevěrou manželky.⁵⁸

K udržování spíše distančního vztahu přispíval i samotný Foglar, který příliš často nerefletoval na pozvání zúčastnit se potlachů či jiných slavnostních akcí. Příkladem může být pozvánka na „dávný památník trampingu v Beskydech na I. slezinu na SAMOTĚ pořádanou T. O. Hell's Deviles a TOB River“ na přelomu září a října 1967⁵⁹ či čtyřletá snaha havířovské osady T. O. Wampires z přelomu sedmdesátých a osmdesátých let⁶⁰ pozvat Foglara na jeden ze svých pravidelných večerů, jež nakonec stejně skončila odmítnutím na poslední chvíli (ze zdravotních důvodů).⁶¹ Zůstalo tak u vzpomínky na píseň Wabiho Ryvoli složenou pro „Járu Foglara“⁶² na jednom z předešlých koncertů, při níž na IV. Trampském večeru v Havířově byl „[v] očích kamarádů [...] vidět lesk, a úsměv na tvářích jasně hovořil o tom, že jim bylo připomněno něco milého krásného na co chovají v srdcích tu nejpěknější vzpomínku“⁶³ a programu o Foglarovi vytvořeném samotnými trampy.⁶⁴ Viktor Zlámal z pořadající T. O. Wampires proto alespoň Foglara žádal, aby podepsal 150 upomínkových kartiček, neboť „řada kama-

55 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Viktor Zlámal, dopis bez data, dle kontextu odeslaný v říjnu nebo listopadu 1970.

56 V některých případech fungovala jedna osada jako svodník a kanál prostředkující pozdravy dalších osad, srov. „přání k Novému roku od trampských osad Wampir's, Old Zálesák, Santa Fé, Šíny, Cabalero, Zálesák, Sváteční jezdcí, Toulavé boty, Panthera, Zlatokopové, Kongo, Pacific, Aljaška a plno dalších trampů samotářů“. LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Viktor Zlámal, dopis ze dne 4. ledna 1980.

57 Viz korespondenci Osady Kamzíků z Železných hor (1981), Luďka Krále (1984–1985), Milana Suchánka (1988, 1993) a trampky Kim (1992).

58 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá. Záměrně neuvádím konkrétní položku, neboť identita odesílatele není v tuto chvíli podstatná.

59 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Zdeněk Vašíček, dopis ze dne 20. září 1967.

60 V té době pozval Foglara také Jiří Jedlička — Fred, aby usedl v porotě IV. ročníku festivalu trampských písní, s tím, že „jedná se o trempskou porotu a vysloveně trempský festival né jako na Portě“. LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Jiří Jedlička, dopis ze dne 13. května 1979.

61 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Viktor Zlámal, dopis ze dne 13. listopadu 1979; totéž zopakováno později, viz dopis z 23. února 1981. Touha seznámit se osobně s Foglarem byla natolik velká, že Viktor Zlámal nabízel, že by s několika přáteli zajeli za Foglarem na letní tábor a „zahráli u tábora staré tradiční trampské písničky“. Srov. dopis tamtéž ze dne 1. června 1982.

62 Autor patrně myslí píseň *Rychlé šípy*, dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=dniiganEZws>, která se oficiálně objevila až na Ryvolově albu *Můj názor na věc* (1990).

63 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Viktor Zlámal, dopis ze dne 28. února 1983.

64 Tamtéž, dopis ze dne 23. února 1981.

rádů a čtenářů tvých knih“ neměla ponětí, jak dlouho očekávaná hvězda vypadá.⁶⁵ Ty rozdál na VII. tramském večeru, jehož se účastnilo na dvě stě osob. Zahájila jej píseň *Vlajka* a jeho druhá část byla složena z četby knihy Stanislava Sogra *Zase zní píseň úplňku*, tj. první životopisné knihy o Foglarovi, ukázek z jeho knih a hromadných dopisů.⁶⁶ „Na boku sálu byly umístěny R[ychlé] Š[ípy] v nadživotní velikosti slepeny z několika částí průmyslového filmu, dále Tvůj portrét, titulní strana *Záhady Hlavolamu*, *Modrý život* a titulní list *Kroniky ztracené stopy*. Před podiem na podstavci stál ‚ježek v kleci‘, symbol večera. Závěrem pak přišly na řadu tvé portréty s podpisem a listy ginga. Byl jsem téměř doslova smeten z podia, a mé ruce neměly daleko k utržení. Akorát jsi tam chyběl ty.“⁶⁷

Vedle uctívání totemu byli někteří trampové schopni reflektovat osobní situaci stárnoucího a osaměle žijícího Foglara. T. O. Wampires na tramských večerech vybírala peníze na poštovní známky, aby Foglar mohl pokračovat ve své monumentální korespondenci, jakožto „pozornost od svých věrných čtenářů“ a důkaz „od pevného havířovského tramského zázemí“.⁶⁸ Samotný Zlámal, zaměstnanec tiskárny, pro Foglara vytvářel dopisní papíry a obálky.⁶⁹ Osada Bonako více než osmdesátiletému autorovi, který neměl rodinu, nabízela svou pomoc v běžném životě.⁷⁰

Zcela zvláštním případem se stal vztah k Foglarovi již mnohokrát zmíněného Jaroslava Skorkovského — Jójy z Montany, který si v návaznosti na své předešlé sběratelské úsilí vytkl za cíl „pro další generace zachovat nejen všechny Tvé knížky a časopisy, ale i výstřížky o Tobě a Tvé práci.“⁷¹ Plánoval expozici podobnou té, jaké se dostalo Karlu Mayovi v Radebeulu ve východním Německu.⁷² Aby zajistil Foglarovu dílu nesmrtelnost, chystal se koupit vilku, v níž by zřídil museum. Exponáty však, vzdor osvětové ambici, hodlal ukazovat „jen přátelům a opravdovým ctitelům Tebe a Tvého díla“.⁷³ Obdiv k Foglarovu dílu se stal ale jeho záměru osudným. Na základě udání spolupracovníků, že byl spoluzakladatelem Klubu přátel Jaroslava Foglara, byl vyloučen z KSČ a propuštěn z práce a musel se živit manuální prací na nočních směnách v pražském dopravním podniku. To celou přípravu jenom zpomalilo — kvůli časovým i finančním komplikacím, takže nebylo ani po deseti letech hotové⁷⁴ —, resp. odložilo na neurčito.

65 Srov. dopisy V. Zlámala ze dne 27. prosince 1979 a dopis bez data odeslaný dle kontextu mezi srpnem a listopadem 1983, tamtéž.

66 Hromadné dopisy začal Foglar psát v sedmdesátých letech a řešil tak situaci, kdy nestíhal odpovídat na jednotlivé dopisy. Souhrnně byly vydány Klubem přátel Jaroslava Foglara v roce 1993.

67 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Viktor Zlámal, dopis ze dne 16. listopadu 1983.

68 Tamtéž, dopis ze dne 13. listopadu 1979.

69 Srov. např. dopisy V. Zlámala ze dne 16. ledna 1973, 1. února 1979, 8. února 1979, 6. listopadu 1979, 5. ledna 1980 ad. Tamtéž.

70 „Chceme Tě ujistit, že u nás najdeš oporu a pomoc všeho druhu, budeš-li cokoli potřebovat. Jsme hrdí na to, že jsi naším čestným členem, v žádném případě Ti ostudu neuděláme!“ LA PNP, f. JF, tiskoviny a periodika různých seskupení, Bonakošejkr 5/1990.

71 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Josef Skorkovský, dopis ze dne ze dne 2. října 1971.

72 Tamtéž, dopis ze dne 29. září 1976.

73 Tamtéž, dopis ze dne 7. září 1974.

74 Tamtéž, dopis ze dne 13. února 1984.

Ke své sbírce přilnul natolik, že z ní odmítal cokoliv půjčovat, a to i samotnému Foglarovi: „Pokud se týče zapůjčení časopisů a knih v mé sbírce, jsou pro mne natolik cenné, že nemohu riskovat jejich případnou ztrátu či poškození a proto je nepůjčuji. Skautské tiskoviny, písemnosti a ostatní materiál z této oblasti mám uloženy mimo Prahu. Jestli z nich něco potřebuješ, napiš konkrétně, o co se jedná a já Ti provedu opis nebo ofotografování.“⁷⁵ Poté nastala v druhé polovině osmdesátých let v korespondenci Skorkovského s Foglarem, ačkoli do té doby nikoliv intenzivní, patrná mezera.⁷⁶ Dlouholetý vztah pak — alespoň z hlediska dochované korespondence — skončil roku 1991 a nikoliv v dobrém. Skorkovský obvinil Foglara ze lhaní v kauze týkající se vydání posledního dílu stínadelské trilogie *Tajemství Velkého Vonta* v Mnichově roku 1986 a hájil se slovy: „Zůstal jsem čestným a poctivým jako vždy, neboť od dětství se snažím žít podle Tvých zásad. V několika případech jsem na to sice doplatil, ale to už asi patří k životu. Přeji Ti pevné zdraví a ještě dlouhá léta života.“⁷⁷

Dosavadní líčení samozřejmě vzbuzuje otázku, nakolik jsou uvedené příklady reprezentativní. Mohlo by se zdát, že osobnost a dílo Jaroslava Foglara z blíže neznámých důvodů specificky rezonovaly ve Slezsku (Zdeněk Vašíček, resp. T. O. Hell's Devils — Ostrava, T. O. Wampires — Havířov, T. O. Flamingos — Český Těšín). Přesto pozornost, jíž se mu dostávalo v trampských rubrikách či časopisech, indikuje relevanci překračující rámec dochovaných korespondenčních souborů a nejspíše i geografický. Důležité je zmínit, že analyzovanou korespondenci Foglar z větší části vedl s mladšími generacemi dospívajícími po roce 1945. I pro ni Foglar plnil totemickou funkci, jež se propisovala do představ dorůstajících trampů a trampek o tom, co to znamená být trampem. Samotný vztah trampů a trampek k Foglarovi by mohl zůstat zajímavým či v dobrém slova smyslu kuriózním zjištěním. Zároveň jej na něj nahlédnout v širších souvislostech a ptát se, co vypovídá o trampingu šedesátých let a jeho myšlenkovém světě, v čem je pro něj charakteristický.

HYBRIDITA TRAMPINGU LET ŠEDESÁTÝCH

„Také já jsem rád, že jsme spolu navázali dobré přátelství — a napadá mne přitom, jak je to vlastně zvláštní, že ač oba jsme zhruba stejného ražení, že jsme spolu začali pracovat až tak v pozdním věku.“⁷⁸ Takto v dopise z roku 1967 vystihl Foglar svůj vztah k Bohuslavu Čepelákovi — Irčanovi.⁷⁹ Vztah ryze individuální by ale mohl být klidně i personifikací dříve rivalizujícího vztahu trampingu a skautingu jakožto směrů spojených s výchovou (v širokém slova smyslu) mládeže i pohledem na svět jako takovým.⁸⁰ V těchto

75 Tamtéž, dopis ze dne 26. ledna 1983.

76 Nicméně je otázkou, byla-li korespondence přerušena, nebo se pouze — z nějakého důvodu — nedochovala.

77 Tamtéž, dopis ze dne 28. listopadu 1991.

78 Tamtéž, dopis ze dne 17. dubna 1967.

79 Foglar i Čepelák byli doslova generačními vrstevníky, oba se narodili v roce 1907.

80 Foglar se s trampingu setkal už ve dvacátých letech coby začínající skautský vedoucí. Tehdy, aby předešel odchodu jednoho z členů oddílů, jehož přestávala náplň skautského

sloveh je zachyceno sblížení — a tedy i dřívější distance —, které můžeme datovat do druhé poloviny šedesátých let.⁸¹ Tehdy Foglar navázal kontakty i s Rudolfem Nohou — Rudanem a Kruhem trampů — Londonovců. I oni mu byli milými kamarády.⁸² Zvali jej na *Večery Jacka Londona* a další besedy, žádali jej o rady a náměty k jimi vydanému sborníčku či uspořádali samostatnou besedu „Setkání s Jestřábem“.⁸³ V atmosféře Pražského jara byly staré řevnivosti a antipatie mezi skauty a trampy — pramenící spíše z mnoha podobností a vzájemné blízkosti či prostě neznalosti než z naprosté odlišnosti — zahlazeny.⁸⁴

Od dob první republiky se však změnilo mnohé. Po druhé světové válce obnovil svou činnost Svaz junáků — skautů a skautek, tedy hlavní junácká organizace. Krajina skautských organizací zůstala ochuzena o menší levicové organizace sdružené před válkou do Federace československého junáka. I samotný Foglar se potýkal s nepřízní kritiky a recenzentů zaměřené proti literární, komiksové tvorbě a čtenářským klubům, jež se vymykaly kontrole SČM i Junáka.⁸⁵ Ani trampům však poválečná doba, zdá se, příliš nepřála. Nejenže zmizeli z denního tisku,⁸⁶ začal být ztěžován či zne-

---

oddílu uspokojovat, začal namísto dosavadních výletů do Stromovky či do Troje podnikat s oddílem výpravy s přenocováním v širším okolí Prahy (Sázava, Kokořín), čímž fakticky skauting přiblížil trampingu, nicméně odchodu člena předešel. Jiří ZACHARIÁŠ, *Stoletý hoch od Bobří řeky*, Praha 2007. Nebyl takto ale úspěšný vždy, srov. zmínku o „zatoulání se“ k trampům jiného člena oddílu v Jaroslav FOGLEAR, *Tábor Zelené příšery: Příběhy z nejstarších kronik*, Praha 2007, s. 74. Negativní zkušenost s trampy si pak Foglar odnesl z nočního táboření u Jevan v téže době, srov. tamtéž, s. 30.

81 Jejich vzájemná korespondenční výměna, jež začíná slovy „Milý kamaráde Irčané“ je omezena pouhými čtyřmi lety (1965–1968), srov. LA PNP, f. JF, korespondence odeslaná, Bohuslav Čepelák, dopis ze dne 31. března 1965.

82 LA PNP, f. JF, korespondence odeslaná, Kruh trampů — Londonovců, dopis ze dne 31. května 1967. Již dříve (ale neznámo kdy) Josef Peterka — Bob Hurikán „po někom poslal“ Foglarovi „k podpisu Hochy od Bobří řeky“, osobně se ale nesetkali. LA PNP, f. JF, korespondence odeslaná, Bohuslav Čepelák, dopis ze dne 24. dubna 1965.

83 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Rudolf Noha, dopis bez data z roku 1967 a ze dne 4. listopadu 1967; Ivan MAKÁSEK, *Kluci z Dakoty: příběhy z období ilegálního skautingu 1957–1968*, Praha 2003, s. 345–346.

84 Konfliktní vztah skautů a trampů za první republiky pramenil nejen z ideových otázek (organizovaná sebevýchova versus neorganizované trampské společenství), ale i z otázek praktických (přerod odrůstajících skautů v trampy) a prestižních (legitimita v očích veřejnosti versus vzájemné výpady a osočování). Koneckonců byl to Josef Peterka — Bob Hurikán, kdo napsal, že mu „br. Svojsík byl opravdovým bratrem do nejposlednější doby“. Ke vztahu trampingu a skautingu za první republiky viz Jan MAREŠ, *Zápas o dobré jméno. Skauting a tramping v první československé republice*, *Dějiny a současnost* 9/2015, s. 14–17.

85 M. WÖGERBAUER — P. PÍŠA — P. ŠÁMAL — P. JANÁČEK a kol., *V obecném zájmu*, s. 977, 1085–1095.

86 Tramping v období tzv. třetí republiky (1945–1948) nebyl dosud uspokojivě zmapován. Tvrzení proto vychází z rešerše v digitalizovaných fondech Národní knihovny a Moravské zemské knihovny, která naznačuje, že téma trampingu bylo v letech 1945–1948 silně podprezentované ve srovnání s třicátými lety (cca 70–100 výskytů ve všech typech dokumentů, cca 20 v novinách a časopisech, jež byly za první republiky stěžejním informač-

možňován vznik tramských osad.⁸⁷ Když byla v roce 1950 rozpuštěna skautská organizace, upadl tramping rovněž v nemilost, přestože jeho politická varianta byla úzce na počátku třicátých let úzce propojena s KSČ. Westernové ideály a neorganizovanou mládež však nebylo možné skloubit s proklamovanou jednotnou výchovou nové socialistické mládeže. Tramping přestal dávat smysl i jako hnutí třídně neuvědomělé proletářské mládeže, kterou se nepodařilo KSČ dlouhodobě podchytit ani během „vykořisťovatelské první republiky“.

Dorůstající mládež se tak mohla chytat vzpomínek starších generací a kolujících knih a časopisů. Inspirace cirkulovaly a zhmotňovaly se v každodenních kontextech. Jedním takovým se stal tábor Tělovýchovné jednoty Sokol Pardubice I v Horním Jelení v srpnu 1948. Zde vycházel táborový časopis, který vedl žák 3. třídy Ivo Štolc. Již dříve byl zvolen předsedou třídy a za cíl si předsevzal ji kultivovat dle foglarovských zásad — zavedl např. bodování, či připravil osnovu žákovské samosprávy.⁸⁸ Zároveň až do zákazu časopisu *Vpřed* byl členem čtenářského klubu. Foglarovy dokonalé chlapecké vzory na něj působily tak intenzivně, že jeho nucený zánik vnímal jako regres zpět k obyčejným (chlapcům), „kteří neznají krásy a radosti pravého chlapectví a kamarádství.“⁸⁹ I samotný sokolský tábor pojímal a popisoval jako osadu. Proto se i cyklostylovaný časopis, na jehož vydávání se podílel téměř sám, nazýval *Hlas osady*. Pojem osada zcela jistě měl a má širší pole platnosti než pouze ve vztahu k trampingu, nicméně o volné inspiraci tramským názvoslovím svědčí tento apel: „Snažte se prožít svůj všední život právě tak krásně, opravdově i zálesácky, jako v osadě!“ O tom, že se jednalo pouze o volnou inspiraci, dokládá pokračování citátu: „Chodte pravidelně do sokolských cvičení, účastněte se jeho podniků, chodte s ním na výlety atd.! Najděte si pravého kamaráda, s nímž uzavřete pravé, nezištné rytířské přátelství, a s kterým budete prožívat vše dobré i špatné!“ Pro prvorepublikové trampy by takovéto explicitní propojení se Sokolem bylo nepřijatelné stejně jako apel na téměř řízené uzavírání přátelství na organizovaném táboře, které nebylo autentickým projevem chlapecké society, nýbrž distinktivním znakem elitního kamarádství podle vzoru Foglarových

---

ním zdrojem o trampech, resp. pro trampy). Rovněž z více než 100 tramských osad zaregistrovaných v pražském spolkovém katastru svou činnost v letech 1945–1947 ukončily čtyři ve srovnání s více než 50 osadami, jež ukončily svou činnost v letech 1948–1951.

- 87 Příkladem může být zákaz utvoření tramské osady Vlci Mariánské Hory Moravskoslezským zemským národním výborem z důvodu nekompatibility se sjednocenou výchovou. Zajímavostí je, že se jednalo o osadu založenou již roku 1941, která chtěla pouze legalizovat svou činnost, a proti jejím členům nebyly shledány závady „z hlediska národní a státoobčanské spolehlivosti.“ Srov. Zemský archiv Opava, f. Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, kart. 541, inv. č. 262, Tramská Osada Vlci Mariánské Hory.
- 88 Tento pokus však neměl dlouhého trvání: „Žebříček duševní zdatnosti podle Vaší knihy Když duben přichází, který jsem zavedl ve všech třídách, jsme museli poněkud pozměnit /na zákrok učitelů/. Musili jsme sejmout nápisy oddílů /Smetánka třídy, Legie zdatných, Průměrníci Trosečníci, Nuzáci/, protože pryč v nové republice se nehodí, abychom se dělili na kasty nebo pod., že jsme si všichni rovni.“ LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Štolc Ivo, dopisy ze dne 6. března 1949.
- 89 Tamtéž, dopisy ze dne 12. října a 7. listopadu 1948.

Rychlých šípů.⁹⁰ A dodejme, že stejně tak nepřijatelné by bylo pojmání sokolského tábora jako zálesáckého podniku. Po válce však hranice přestávaly být ostré a vrchu začala nabývat heterogenita. Ivo Štolc se ve svých dopisech projevoval jako typický produkt synkretického foglaringu, který mohl mít stejně blízko do Sokola jako na osadu.⁹¹

To, co se objevovalo na konci čtyřicátých let spíše ojedinele a v nezřetelné formě, byly schopny lépe postihnout generace dospívající během třetí republiky až při zpětném pohledu. Explicitně nejasnosti, jež mohou sloužit jako *pars pro toto*, popsal autor vystupující pod jménem Robin v časopise *Stezka*⁹² vydávaném Táborskou unií: „Tenkrát nám bylo deset let. [...] Nevěděli jsme nic o skautingu, trampingu, ale nejlépe nám bylo venku, na stráních, v lese, chtěli jsme něco dělat a nevěděli jsme co [...] Pak pro mne jednou odpoledne přišel kamarád a byli jsme skauti. [...] Život dostal jiný spád, dýchalo se radostně, až opojně. No. A pak nám zamkli klubovny a bylo po ptáčkách. Nejdříve ze setrvačnosti a potom už jako ostržení trapeři jsme jezdili na staré campy, po lesích hořely naše malé ohně, a co jsme začínali jako skauti, dostávalo teď pravou podobu: byli jsme trampové.“⁹³

Ačkoliv jsou padesátá léta v trampské paměti synonymem doby útlaku a represe,⁹⁴ v jejichž klimatu byli trampové vnímáni jako podvratný element a šikanování na nádražích i slezinách, přesto z výše uvedeného citátu vyplývá, že trampské myšlenky byly znovuobjevovány a znovuobnovovány.⁹⁵ Stejně jako Foglarův oddíl nebyl součástí

90 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Štolc Ivo, Hlas osady, roč. 2, č. 4, nestránkováno.

91 „Vynasnažím se být stále správným Chlapcem, takovým, o jakých píšete ve svých knihách. Chci se stále zlepšovat a žít stále životem chlapeckého mládí a splňovat jeho zákony a zásady.“ Tamtéž, dopis ze dne 6. března 1949.

92 Plný název tiskoviny zněl *Stezka všech zálesáků, trapperů, trampů, táborníků, tuláků a krajánků, jakož i cestovatelů, vandrovníků a chodců*, čímž se pravděpodobně snažil přispět k redefinici turistiky a zahrnutí do ní dosud marginalizovaných způsobů trávení volného času.

93 LA PNP, f. JF, tisky, časopis *Stezka*.

94 Represe se týkala i literární produkce. Foglarovi bylo znemožněno publikovat, z knihoven měly mj. zmizet některé Hurikánovy knihy včetně *Dějin trampingu*, dále díla Cliftonova, Zane Greye, Karla Maye i Bohuslava Čepeláka (publikované pod pseudonymem Pavel Soldán), obvykle s odůvodněním, že se jedná o brak, příp. protektorátní četbu. Srov. Pavel ŠÁMAL, *Soustružníci lidských duší: Lidové knihovny a jejich cenzura na počátku padesátých let 20. století (s edicí zakázaných pramenů)*, Praha 2009. Odstranění tzv. závadné literatury však nebylo stoprocentně úspěšné, neboť nezasahovalo soukromé knihovny a četná literatura kolovala utajeně. V roce 1961 *Zpráva o některých negativních jevech a příčinách narušení a trestné činnosti mládeže v ČSSR předložená kolegiu ministerstvu školství a kultury* konstatovala, že „[n]a utváření charakteru mladých lidí má špatný vliv také četba brakové literatury, vydávané v době buržoazního zřízení /Rodokapsy, Rozruchy/ a závadné obrázkové časopisy dopravované tajně ze zahraničí [...]“. Národní archiv, f. Ministerstvo školství a kultury 1956–1966, kart. 40, kolegium č. 25: 29. června 1961.

95 Podle Jana Pohunka docházelo k tomu, že se k trampingu přiklonili i bývalí skauti, kteří přitom neopouštěli ideu skautingu do té míry, jako tomu bylo u divokých skautů dvacátých let, a trampské hnutí se obecně se skautingem sblížovalo, což vedlo i k přejímání skautské symboliky trampy. Jan POHUNEK, *Konflikty českého trampingu*, *Historická sociologie* 2, 2011, s. 95–105, zde s. 100.

skautské, ale turistické organizace, využívaly možnost přelit staré víno do nových nádob i další oddíly. Josef Skorkovský vzpomínal na oddíl TJ Dynamo Praha, s nímž prožil krásné prázdniny v táboře, kde nosili „kroje jako junáci, ale bez šátku.“⁹⁶ Osada Flamingos své počátky datovala do roku 1953.⁹⁷ Jaroslav Forglar v textu *Osada Zlatý klíč* určeném pro trampskou rubriku *Obrany lidu* líčil příběh osady založené roku 1956, nicméně silně ovlivněné právě foglaringem.⁹⁸ V padesátých letech viděla retrospektivně svůj prapůvod i Česká táborská unie⁹⁹ a na jednom potlachu poprvé veřejně vystoupil Karel Gott.

TRAMPING A TÁBORNICKÉ AKTIVITY ČSM

Významný impuls pro opětovný rozvoj trampingu přinesly neúspěchy Československého svazu mládeže (dále jen ČSM) ve snaze získat významnou část mládeže do svých řad.¹⁰⁰ Postupné politické tání se odrazilo i v liberalizaci ČSM a oživování studentského hnutí, jež vyhrželo na jaře 1965.¹⁰¹ Součástí tohoto vývoje se stala i tematizace trampingu — nejdříve jako rivala v zápase o duši mládeže, následně jej využívala jako nástroje pro své cíle, téměř naplňujíc lidovou moudrost „když s tím nemůžeš bojovat, tak se k tomu přidej.“ Snaha podchytit trampské party se projevovala ve dvou protichůdných tendencích: na jedné straně bylo nutné oprášit trampskou tradici a nabídnout dorůstající generaci pohled do minulosti, s jejímž dědictvím se mohla identifikovat, na druhé straně bylo nutné trvat na tom, že tramping jako celek nepatří do socialistické společnosti (roku 1960 bylo oficiálně vyhlášeno dosažení socialismu). Nicméně některé jeho prvky, zejména ty spojené s praktickými dovednostmi a přežitím v přírodě, měly být využitelné pro co nejširší spektrum mládeže. Tyto tendence

96 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Skorkovský Josef, dopis ze dne 1. března 1960.

97 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Vlasák Milan, dopis ze dne 26. června 1972.

98 Nejvýrazněji se toto ovlivnění projevovalo při skládání slibu u slavnostního táboráku, po němž člen osady obdržel osadní znak a symbol Modrého života, následně byla zpívána osadní hymna. Text slibu: „Slibuji, že budu věrným a dobrým kamarádem celé osadě. Budu se řídit všemi zásadami osady a žít podle zásad Modrého života. Budu vždy správným trampem a zálesákem.“ Osada dokonce navštívila Boba Hurikána. LA PNP, f. JF, korespondence odeslaná, Čepelák Bohuslav, dopis doručení dne 1. prosince 1963.

99 Měl jím být tábor družiny Rudých vlků u Jedovnického rybníka, kvůli všeobecnému nedostatku — materiálnímu i znalostnímu — si její členové našli cestu k zálesáctví i postupně modifikovaný systém bobříků. Viz *Z dějin našeho svazu*, Zálesák 4/1968, s. 2.

100 Upadající vliv ČSM si po roce 1958 vyžádal jeho přímé stranické řízení. Srov. Martin FRANC — Jiří KNAPÍK, *Volný čas v českých zemích 1957–1967*, Praha 2013, s. 133.

101 K tomu srov. Christiane BRENNER, „Aber unsere Zeit hat ihre neue Romantik“. *Der Sozialistische Jugendverband der Tschechoslowakei*, in: Christiane Brenner — Karl Braun — Tomáš Kasper (edd.), *Jugend in der Tschechoslowakei*, s. 363; Jaroslav PAŽOUT, *Die Studentbewegung in der kommunistischen Tschechoslowakei (1948–1989)*, in: Ch. Brenner — K. Braun — T. Kasper (edd.), *Jugend*, s. 308–313 a Milan OTÁHAL, *Studenti a komunistická moc v českých zemích 1968–1989*, Praha 2003, s. 14–17.

se střetávaly a utvářely fenomén tábornictví oficiálně zaštitěný ČSM jakožto organizátorem tábornických škol.

Státní složky zaznamenávaly nezájem dětí o tábory pořádané Československým svazem mládeže (dále jen „ČSM“) již od druhé poloviny padesátých let. Právě archivní sondy do praxe na místní úrovni mohou napovědět, jak na znovuoobjevování se trampingu reagovalo oficiální prostředí státně-politického systému. Konkrétně třeba východočeský ČSM se snažil děti a mládež přilákat na program tvořený sporty, výlety, táboráky, lidovými zvyky, brannými hrami, zpěvem národních a budovatelských písní, kulturními večery, či srazy pod širým nebem, jež měly probudit v mládeži lásku k fyzické práci a zvýšit její fyzickou zdatnost.¹⁰² Nicméně tyto snahy nebyly patrně úspěšné. Již v roce 1957 funkcionáři ČSM pocítovali nutnost proniknout do „osad“ mezi neorganizovanou mládež a získat ji pro turistickou činnost do svých řad. Všude, kde to šlo, měly být budovány stanové tábory a ČSM se měl zaměřit na výletování ať již pěšky, na kole či na motorce. Turistické a branné kroužky ČSM se tak měly stát nástrojem boje proti skautingu a trampingu a brakové literatuře a výchovným prostředkem, který nerezignuje na výchovu k socialistickému vlastenectví, ale zároveň bude schopen uspokojit romantické tužby mládeže.¹⁰³ Proto byl ČSM ochotný hledat nové formy trávení času dětí a mládeže — byť nejspíše ne zcela úspěšně — spíše než je komplexně proměnit.¹⁰⁴

Z následujícího vývoje lze usuzovat na to, že vztah k trampingu byl postupně revidován. Spíše než o jednoznačný a cíleně represivní přístup se změnil v pokus jej kolonizovat, byť to samozřejmě nevylučuje excesy ze strany bezpečnostních složek. Objektem represe byly tzv. party, často ztotožněné s trampy, přičemž hranice mezi nimi a dalšími subkulturami nebyly vždy ostré. Prolínali se s tzv. vlasatci, s trampskou hudbou začínala řada pozdějších rockerů, přičemž schopnost orgánů veřejné moci mezi nimi rozlišovat byla spíše omezená,¹⁰⁵ i s nonkonformní mládeží jako takovou, jak ukazuje případ z roku 1963, kdy se 1500 mladých sešlo po prvomájovém průvodu na Petříně, zpívalo trampské písně a následně vyvolávalo protirežimní hesla jako „S SNB a milicí vydláždíme ulici“.¹⁰⁶

102 SOA Zámorsk, f. Krajský výbor ČSM Pardubice 1952, kart. 88, inv. č. V/4.

103 Tamtéž, Krajský výbor ČSM Pardubice, kart. 78, inv. č. IV/23. Obdobně srov. ZA Opava, Krajský výbor ČSM, kart. 91, inv. č. 123, Turistická činnost mládeže v Severomoravském kraji.

104 Jedním z dokladů může být obnovení vydávání knih s dobrodružnou tematikou dříve považovaných za brak. Setonovy knihy vycházely od roku 1957, Karla Maye od roku 1958, intenzivně pak od poloviny šedesátých let, z řad domácích autorů hrály významnou roli texty F. A. Elstnera či cestopisy Zikmunda a Hanzelky.

105 Filip POSPÍŠIL — Petr BLAŽEK, „Vraťte nám vlasy!“ *První máničky, vlasatci a hippies v komunistickém Československu: studie a edice dokumentů*, Praha 2000, s. 118–120.

106 K tomu viz Michal SVATOŠ, *Studentské majálesy šedesátých let*, in: Zlatá šedesátá: česká literatura a společnost v letech tání, kolotání a... zklamání: materiály z konference pořádané Ústavem pro českou literaturu AV ČR 16.–18. června 1999, Praha 2000, s. 96. Nicméně existovaly i aspekty, které nonkonformní mládež od trampů oddělovaly. Podle P. Blažka trampové na rozdíl od vlasatců a hippies neexperimentovali s drogami, srov. F. POSPÍŠIL — P. BLAŽEK, „Vraťte nám vlasy!“, s. 122–124.

Proto plán Krajského výbor Československého svazu tělesné výchovy (ČSTV) v Hradci Králové pro masový rozvoj turistiky dětí a mládeže obsahoval jak opatření „odstraňovat nezdravé zjevy trempinku“ s termínem plnění do 30. června 1963, tak průběžný úkol „využívat mládežnického a sportovního tisku k správnému ovlivňování tramské mládeže“. Jiný materiál téhož výboru kritizoval stávající systém metodické práce a otevřeně navrhol návrat k činnostem dřívějších organizací, jmenovitě Junáka a Sokola, jakými byly zálesácké, resp. partyzánské dovednosti jako lasování, hod nožem a sekýrou, důležité pro přežití mimo civilizaci. Nejednalo se již tedy jen o nedostatky způsobené materiálně-technickými okolnostmi, jakými byly ještě před pár lety nedostatek ubytovacích možností, resp. míst k táboření a nezkušenost mladých pionýrských vedoucích,¹⁰⁷ nýbrž o jasně pojmenova(tel)nou konkurenci.

Když se později (patrně v roce 1968) ohlíželi pracovníci ostravského Krajského a Městského výboru ČSM za rozmachem trampingu, spatřovali příčiny jeho rozvoje po roce 1962 ve společensko-ekonomické situaci (relativního dostatku) a (notoricky zmiňovaného) nedostatečného působení ČSM. Tak jako v časech první republiky došlo k proměně trampingu v módní vlnu, čemuž napomohly „prostředky masové propagandy, tramské písně v rozhlase, televizi, postupně film, diskuse okolo Foglara a jeho prací apod.“ Na Ostravsku-Karvinsku „se objevila“ celá tisícovka trampů, dalších 10–15 osad bylo evidováno na Olomoucku a jednotky na Šumpersku, Opavsku a Přerovsku. Podle poznatků ČSM osady typicky čítaly tři až sedm, nejvíce deset osob a vyznačovaly se rychlou fluktuací.¹⁰⁸ Na prvorepublikové pojetí trampingu šedesátých let navazoval i svým pasivně protestním charakterem spojeným s touláním se v menších skupinách a ježděním na skromnější lesní campy.¹⁰⁹

Významným faktorem pro podchycování trampů a formování trampingu šedesátých let se ze strany státu staly krajské tábornické školy ČSM zastřešené ústřední tábornickou školou.¹¹⁰ Na jejich program se dostávala témata jako „historie a organizace tábornictví, trampingu a skautingu“. Setkávaly se však s nedůvěrou ze strany některých tramských osad, které v nich viděly snahu organizovat trampingu. Na první turnus krajské tábornické školy na Moravě roku 1965 tak dorazila jen polovina přihlášených. Její výsledky byly přesto hodnoceny pozitivně (mohly být hodnoceny jinak?), neboť „[s]etkání táborníků s trampy dokázalo, že absolventi KTŠ o polovinu převyšovali znalostí a dovedností vedoucích tramských osad, kteří z pobytu v přírodě mají již dostatečnou praxi a zkušenosti.“¹¹¹

Snaha přivlastnit si trampy prostřednictvím tábornictví stavěla na otevřeném významu tohoto obecného pojmu, který nebyl historicky spojen s konkrétní organizací ani jmény. *Tábornictví* zkrátka naplňovalo „touhu mladých po pestrém a zajímavém,

107 SOA Zámorsk, Krajský výbor ČSTV Hradec Králové, kart. 36, Komise turistiky dětí a mládeže.

108 „[o]sady velmi rychle zanikají, tvoří se nové, celé hnutí je v silném pohybu, celkově se projevuje velmi pomalý růst.“ ZA Opava, Krajský výbor ČSM, kart. 91, inv. č. 124, Problematika tramského hnutí a časopisu Tramp.

109 J. POHUNEK, *Konflikty*, s. 100.

110 Blíže viz Vlastimil SNOPEK a kol., *Tábornická škola ČSM: Příručka*, Praha 1966.

111 ZA Opava, f. Krajský výbor ČSM, kart. 92, inv. č. 125, Tělovýchovně-branná a sportovní činnost v okresech.

dobrodružném a kamarádském životě v přírodě“, přičemž nebylo tolik kontroverzní jako skauting, sokolství ale ani tramping. Poslání tábornických škol bylo ale širší: „nejsou místem výchovy jen těch, kdo dosud prováděli činnost v turistice nebo trampingu. Plní daleko odpovědnější poslání především výchovy dalších vedoucích tábornictví v kolektivech mládeže. [...] Absolventi tábornických škol jsou oprávněni vést kroužky, Kluby a skupiny táborníků, trampské osady a party“. ¹¹² V roce 1966 se třetina ze 105 absolventů letní tábornické školy ČSM v Ostravě rekrutovala z řad trampů. ¹¹³

Přesto se mezi tábornictvím v gesci ČSM a mládeží intuitivně znovunalézající tramping vytvářela vzájemná závislost (čili vztah v soudobé historiografii označovaný jako *constitutive dependence*). ¹¹⁴ Navazovat mohla na starší Irčanovu strategii uplatněnou v textu *Dvacet let trampování* vydaném během protektorátu, v němž o skautingu píše právě obecně jako o tábornictví a vyhýbá se tak zakázaným pojmům a zrušeným organizacím. Ve snaze podchytit hledající mládež rehabilitovaly tábornické školy tramping po stránce ideové (informace o dějinách trampingu, rozhovory s prvorepublikovými trampy, zpěv tramských písní) i praktické. Tedy spojovaly tramping s konkrétními dovednostmi, jako byly stavba stanů a táborů, práce s mapou, orientace, stopování, uzlování a lasování, bivakování, stavba vorů, judo a sebeobrana, vaření v přírodě, plavání. ¹¹⁵ Široký záběr vměstnaný do letních škol a důraz na praktické vyzkoušení a osvojení se nám z dnešního pohledu může jevit jako imitace skautingu. Spojení s trampíngem, zejména jeho „rudou“ větví, bylo patrně bezpečnější, protože pracovalo s představou usměrňování neorganizovaného na rozdíl od historicky i implicitně organizovaných a relativně jasně hodnotově vymezených skautských oddílů, které mohly být snadněji interpretovány jako ohrožení socialistického zřízení. Tábornictví bylo začleněno do výkladu jako výsledek evoluce mládežnických aktivit v přírodě. Historický výklad k němu šel po linii skauting — rudý skauting — historický tramping a turistika v ČSM a ČSTV. ¹¹⁶ Tábornictví bylo definováno jako základní podmínka turistiky, které jako zájmová činnost vzniklo na konci 19. století a prošlo si řadou výše zmíněných stadií a vyústilo v prostředek výchovy socialistického člověka. ¹¹⁷ Právě to táborníky odlišovalo od soudobých trampů, kteří od „historických trampů“ převzali vnější znaky včetně západního náteru, aby

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ ZA Opava, f. Krajský výbor ČSM, kart. 91, inv. č. 123.

¹¹⁴ Tento pojem vychází z teorie nacionalismu a etnicity spojované s tzv. školou nacionální indifferencie vycházející z prací Rogerse Brubakera — pro české prostředí viz zejm. Jeremy KING, *The Nationalization of East Central Europe: Ethnicism, Ethnicity and Beyond*, in: Maria Bucur — Nancy M. Wingfield (edd.), *Staging the Past: The Politics of Commemoration in Habsburg Central Europe, 1848 to the Present*, West Lafayette 2001, s. 129 — a značí situaci, kdy význam jednoho pojmu (národ) předpokládá a zároveň stabilizuje význam svého druhého pojmu (národ); obdobně, tedy kulturně konstruované, lze nazírat i na vztah pojmů pohlaví a gender, viz Denisa NEČASOVÁ, *Dějiny žen či gender history? Možnosti, limity, východiska*, *Dějiny — Teorie — Kritika* 1/2008, s. 81–102, zde s. 89. Nicméně vzájemná závislost trampingu a tábornictví je mnohem více časovým jevem, nikoliv podmínkou pro myšlení trampingu.

¹¹⁵ SOA Zámorsk, f. Krajský výbor ČSM Hradec Králové, kart. 146, inv. č. 145.

¹¹⁶ V. SNOPEK, *Tábornická škola*, s. 5–46.

¹¹⁷ V. SNOPEK, *Tábornická škola*, s. 6–7, 42nn.

vyjádřili vlastní odpor „proti organizovanosti a masňáctví“ a touhu po „dobrodružství, romantice a přátelství.“ Nebouřili se však již proti nespravedlivému řádu, ale vůči nedostatkům „ve vztazích mezi lidmi ... v životě naší společnosti.“¹¹⁸

Přibližování se a prolínání se forem nalezneme i v tábornických klubech zakládaných frekventanty tábornických škol, jejichž názvy se na první pohled nelišily od názvů trampských osad (Údolí ticha, Děti slunce Pardubice).¹¹⁹ Utváření představy o tábornictví někde doplnil třeba i Běh lesní moudrosti, čímž bylo rozostření dříve relativně samostatných pojmů ještě podpořeno. Stvrzeno bylo v závěrečné zkoušce, která zahrnovala i znalost tábornické historie.¹²⁰ Snaha ČSM o podchycení trampů trvala téměř po celá šedesátá léta¹²¹ a byla mnohými trampy i opětována.¹²² Musela si však přiznat i neúspěchy. V roce 1964 jednal Krajský výbor ČSM s trampy o zapojení do organizační práce na Pustevnách během letnic mládeže, většina představitelů osad však spolupráci odmítla stejně jako další trampové v západních a severních Čechách.¹²³ V roce 1965 byla pro nezáměr zrušena rubrika *Psáno na březové kůře v Krásách domova* určená pro trampy po půl roce své existence.¹²⁴ A ještě v roce 1967 si předkladatel zprávy o hodnocení jedné krajské tábornické školy posteskl, že „[m]noho mladých lidí, kteří chodí do přírody a stávají se trampy, nevědí, že mají možnost velmi dobře uplatnit své zájmy prostřednictvím tábornictví v ČSM.“¹²⁵

O tom, že tábornické školy mohly na některých trampech zanechat jistý otisk, napovídá třeba příspěvek Andyho z T. O. Bílý Blizzard a člena redakční elipsy *Trampa*, který si náročnost Ústřední tábornické školy pochvaloval a vracel se z ní „vyčerpán na těle i na duchu, ale s malým papírkem, na který jsem hrdý. Říká, že jsem absolventem ÚTŠ...“. Jiní ale podle redakce styděli nosit odznak ústřední tábornické školy „na battlu“ (tj. battle dressu, typickém trampském, původně vojenském oblečení) a samotná redakce pod článkem upozorňovala, že pro tábornické školy neagituje, ale ani je nezavrhuje.¹²⁶ Tábornictví dosáhlo svého vrcholu založení České tábornické unie v roce 1968, její činnost však byla o dva roky později zakázána.¹²⁷ V Praze vydávala jak výše

118 V. SNOPEK, *Tábornická škola*, s. 35.

119 SOA Zámorsk, f. Krajský výbor ČSM Hradec Králové, kart. 146, inv. č. 145.

120 ZA Opava, f. Krajský výbor ČSM, kart. 92, inv. č. 125.

121 Viz např. ZA Opava, f. Krajský výbor ČSM, kart. 91, inv. č. 123.

122 Některé osady např. zvaly na potlach i zástupce KO VB, KV ČSM, turistů a některých redakcí. Potlach v osadě Dukla, *Obrana lidu* 23, 1964, č. 21, s. 8.

123 Citováno dle M. FRANC — J. KNAPÍK, *Volný čas*, s. 309.

124 *Provolání k trampstvu!*, *Krásy domova* 12/1965, s. 11. Pouze dvě osady „prokázaly snahu vyjevit, co vlastně dělají, jak tráví svůj čas, předat své zkušenosti jiným.“ Ostatních několik málo příspěvků vyznělo podle redakce jako „všeobecná proklamace, že: 1. trampové jsou dobří lidé, 2. že se jim křivdí a je jim ubližováno, 3. že mají rádi přírodu.“

125 SOA Zámorsk, f. Krajský výbor ČSM Hradec Králové, kart. 146, inv. č. 145.

126 *Trampa a táborníci*, *Tramp: občasník trampských ostravských osad* 3/1966, LA PNP, uloženo v LA PNO, f. JF, tisky, časopis Tramp.

127 Podle autora s přezdívkou Kim „většina [účastníků tábornických škol, dopl. aut.] zůstala, zkusila si a nezapomněla. Zcela logicky přišli i pravověrní trampové. Přišli, omrkli, zkusili a většinou také nezapomněli. A protože jich bylo stále více a i ti, kteří dřív tramp znali jen z dohledu, ale nyní začali /po absolvování TŠ/ myslet trochu jinak, začalo se toto hnutí vymykat

zmíněný časopis *Stezka*, v Brně pak vycházel časopis *Zálesák* a v Pardubicích *Les*. Její činnosti se účastnily některé tramské osady,¹²⁸ nicméně tak jako na tábornické školy, ani na ni nepanoval jasný názor.

Příkladem budiž redakcí *Stezky* zachycená výměna názorů na jiných tramských platformách. Odstartovalo ji čtyřverší zveřejněné v *Plameni* „Dříve na nás měly pendrek a hole,/ teď nás budou školit v tábornický škole[...] / O čem, soudruzi, se budem bavit spolu?/ Těmi pendrek jste nám už dali školu!“¹²⁹ Obdobný verš se objevil i na titulní straně časopis *Kamarád*, na nějž reagoval dopis redakci, který jej považoval za urážku Tábornické unie i trampů, kteří některou z tábornických škol absolvovali. Redakce *Kamaráda* odpověděla smířlivě: „Jak sám víš, panuje mezi mnoha trampy k Tábornické Unii nedůvěra. Konečně, nelze se tomu ani divit, když nechápou v podstatě ani její účel, nehledě k vrozenému odporu k jakémukoliv organizování... O tom, že Tábornická Unie je správná věc jsem se utvrdil na sněmu na Sluneční pasece... Zároveň bych Ti chtěl poděkovat. Je velice správné ozvat se hned proti každému, kdo by jakkoliv napadl Unii. Z naší strany to nebyl špatný záměr, spíše nepochopení. Ostatně myslím, že budeme muset my všichni, členové Unie, ještě dlouho vysvětlovat její účel a podstatu.“

Smířlivým a „utrakvistickým“ charakterem se vyznačoval i *Zálesák*, což potvrzovaly i zveřejněné čtenářské ohlasy. Jeho obsah kvitovali předváleční trampové, bývalí čtenáři *Vpředu*, rádcové a vůdcové skautských oddílů i ti, kteří jej oceňovali pro jeho „praktické — tramské — zameranie“.¹³⁰ Jím mohl dotčený čtenář myslet jak zveřejňování seznamů campingů a tábořišť, tak informace i z dějin Divokého západu, zálesácký slovníček či tramskou rubriku „Osado, osado“ řízenou Fedorem Skotalem — Ňufem, jedním z organizátorů Porty a pozdějším scénáristou dokumentárního cyklu České televize o trampingu *Zvláštní znamení touha*. Ani *Les* nebyl jiný, o inkluzivních nárocích svědčí opět již jen jeho podnázev *Plátek všech trampů, trapperů, táborníků, tuláků a krajáků*.

Tramské motivy nezůstaly ale omezeny pouze na ČSM a pronikaly i do další činnosti mládežnických organizací. Okresní festival mládeže a pionýrů v Přerově začal potlachem tramských osad ve spolupráci s T.O. Údolí divoké Deštné za účelem podchycení činnosti trampů a jejich zapojení „do akcí na úseku turistiky v okrese“¹³¹ či jen volně čerpal z populární kultury přivlastňované i trampy.¹³²

úzkému rámci ČSM ... a proto se tito lidé chopili první příležitosti, která se naskytl a vytvořili si svoji vlastní organizaci. Dali jí název Česká tábornická unie.“ KIM, *Historie*, *Les* 7/1970.

¹²⁸ J. POHUNEK, *Konflikty*, s. 100.

¹²⁹ Viz *Stezka*: časopis České tábornické unie 4/1968, s. 3. Pro odkazovaný článek viz Miloš HOZNAUER, *Na tramském severu*, *Plamen* 4/1968, s. 65–73.

¹³⁰ *Z vašich dopisů*, *Zálesák* 4/1968, s. 15.

¹³¹ ZA Opava, f. Krajský výbor ČSM, kart. 92, inv. č. 125; f. OV ČSM Karviná, kart. 43, inv. č. 25. Zde uložená zpráva o turistické a tělovýchovné činnosti OV ČSM v Karviné mj. zmiňuje, že místo okresní tábornické školy byl uspořádán celookresní sraz trampů u dolu Zápotocký se soutěží u táborového ohně o nejlepší tramskou píseň. Při celozávodním výboru ČSM dolu Zápotocký vznikla tramská osada čítající 35 členů a zdejší učiliště mělo turistický kroužek připravující „velmi bohatou turistickou a tramskou činnost“.

¹³² Příkladem může být Týden mládeže roku 1962 v Přerově, v jehož rámci se uskutečnily večery s kytarou, táboráky či soutěže Indiánskou stezkou neb Po stopách Vinnetouových. ZA Opava, f. Krajský výbor ČSM, kart. 92, inv. č. 125.

OTEVŘENOST POJMU A HLEDÁNÍ HRANIC (IDENTITY)

Prostupnost s tábornictvím a hybridita „šedesátkového“ trampingu vycházely rovněž z určité nejistoty a neznalosti, zejména jde-li o vlastní historii. Proto bylo pro trampingu důležité získat vlastní tribunu a sjednocující komunikační prostředek přesahující rámec osobní zkušenosti. Ale ani ten se nestal pouhým strážcem tradice, nýbrž produktivní platformou ukazující přívětivou tvář a širokou náruč trampingu, v tomto případě vůči skautingu, snad při vědomí podobnosti kořenů i tehdejší hodnotové orientace. Hybridita tedy podporovala, alespoň částečně, otevřenost trampingu vůči dalším vlivům, a obsluhovala se občas až překvapivě dlouhými kontinuitami foglaringu, jak bude ukázáno v závěru této podkapitoly, což samo znesnadňovalo vytyčování pevných hranic identity trampského fenoménu.

Tyto aktivity patrně reagovaly na poptávku dorůstající generace po vlastních dějinách a situování se do tradice.¹³³ Za místo jejího hledání a nalézání lze považovat rubriku Z údolí a osad *Obrany lidu* vydávané Ministerstvem národní obrany. Podle zde otiskovaných zpráv mladí ve svém okolí postrádali starší autority, od nichž se mohli učit a jež by je mohly vést. Ty se naopak mohly od mladých distancovat, jak dokládá jedna z dochovaných pozvánek, tzv. zvadlo, na oslavu čtyřiceti let „Ztracenky“ z roku 1958, na jejímž rubu bylo připsáno „Brněnské osady, kamarádi, delegujte pouze zástupce osad starých — pardů; trampská mládež není žádoucí (Požadavek Ztracenky!)“. Chybělo jí proto povědomí o historickém vývoji a syntéza, která by navázala a překonala *Dějiny trampingu* Josefa Peterky — Boba Hurikána. Toho si všimli i leckteří trampové.¹³⁴ Jim Severák si stěžoval, že se nevydává „trampská literatura, proto v myslích mladých lidí se tvoří zkreslené představy o trampování. Kdyby tito povykující hulváti četli něco z historie trampingu, pak by se dozvěděli, že trampung je hnutí a ne módní přehlídka na plošinách nebo soutěž o tom, kdo je hrubější a neurvalejší k ostatním.“¹³⁵ Zmatenost mladých postihl i Jaroslav Foglar v textu pro *Obranu lidu*, v němž zachytil (snad fiktivní, snad skutečný) rozhovor mladíků na branickém nádraží o znaku lesní moudrosti, kteří jej měli vyšitý na rukávech: „Jeden z nich řekl, že je to přece znak všech trampů, protože většina ho nosí. Jiný prohlásil, že je to starý skautský znak, ale byl hned usazen ostatními. Ti věděli, že znakem skautů na celém světě je stylizovaná lilie. I tu nosí spousta trampů, v různých variacích.“¹³⁶ Skutečnému či fiktivnímu autorovi nezbylo, než mládež poučit o lesní moudrosti, E. T. Setonovi a stát se onou autoritou, po níž mnozí další volali. Zároveň neopomněl trampům doporučit, jak s využitím jeho ozkoušených oddílových metod pozvednout úroveň trampingu.¹³⁷

133 Zde vycházím z rukopisu Jana RANDÁKA *Variety trampských dějin* připraveného k budoucímu tisku.

134 Podle Bohuslava Čepeláka se čtenáři *Obrany lidu* velmi často dožadovali textů věnovaných historii trampingu.

135 *Příthoda z vlaku*, *Obrana lidu* 7/1965, s. 6.

136 LA PNP, f. JF, korespondence odeslaná, Čepelák Bohuslav, dopis ze dne 9. listopadu 1965.

137 Trampung by v jeho očích kultivovalo vzájemné navštěvování, třeba za účelem sportovních zápasů, dopisování, ruční výroba a vyměňování si odznaků a kronika (nikoliv „cancbůch“). *Zvýšení úrovně trampingu*, *Zvýšení úrovně trampingu*, *Obrana lidu* 24, 1965, č. 21, s. 6.

Její odhalování a vymezení nebylo ale zcela jednoznačným a nekomplikovaným procesem. V roce 1961 Vlastimil Snopek, člen předsednictva ČSTV a pozdější autor příručky o tábornických školách ČSM, označoval „novodobý tramping naší mládeže“ jako přežilý, nechápající všestrannost socialistické turistiky a volající po pofidérní volnosti.¹³⁸ Redakce *Krás domova* o rok později odpovídala na výtku trampa Sandyho, že mluví hrubě, protože jim bylo zakázáno plnění 13 bobříků stroze s tím, že kdo chce mluvit slušně, nepotřebuje k tomu žádné bobříky. Navíc dodala, že bobříci „nebyli nikdy záležitostí trampů“,¹³⁹ čímž zároveň upozornila Sandyho na neznalost historických souvislostí.

Pro vytváření společenství, navíc tak decentralizovaného jako bylo to trampské, bylo nasnadě využít tiskovou platformu, která by byla nezávislá na nepříliš rozsáhlé rubrice v *Obraně lidu*. Stal se jí časopis *Tramp*. Navazoval na občasník vydávaný od roku 1963 Městským výborem ČSM v Ostravě. Roku 1967 vycházelo podle materiálu pro jednání ostravského městského výboru osm jiných trampských občasníků, nicméně poptávka po pravidelném časopisu byla značná, proto byl jeho náklad nastaven na 10 000 kusů. I jeho obsah měl odpovídat širší představě o obsahu trampingu, jeho součástí měla být rubrika lesní moudrost jakožto zastřešení dovedností získávaných na tábornické škole.¹⁴⁰ *Tramp* se zcela jistě — stejně jako další trampské časopisy¹⁴¹ — stal významnou identitotvornou a konsolidační platformou.

Postupná společenská rehabilitace a konsolidace trampingu vytvořila předpolí i pro obnovení skautské organizace v průběhu Pražského jara. Ne náhodou *Tábornická škola ČSM* tvrdila, že bylo chybou, když v roce 1949 pionýrská organizace nevyužila některých skautských zkušeností a zaměřovala ideové zaměření Junáka za jeho celkovou činnost.¹⁴² Tramping a skauting k sobě neměly blízko jen v očích funkcionářů ČSM, ale navzájem se strategicky podporovaly i během Pražského jara. V prvních číslech *Trampu* roku 1968 nalezneme četné zmínky o skautingu, včetně názoru, že „nový, obrozený tramping“ může dát mládeži „touhu ... být za všech okolností čestný, snahu po ukázněnosti, ale nedrilové ...“¹⁴³ Skutečnost významu trampingu pro obnovení skautingu potvrdil v rozhovoru i náčelník Junáka Rudolf Plajner: trampské osady „pomohly při našem nástupu, že nejen podchytily část dospívající mládeže, ale vytvářely příznivé podmínky i pro nás. Zasloužily se vážně o to, že se začalo přinejmenším uvažovat o rehabilitaci skautů“. Vzájemný vztah považoval za kamarádský,

138 *Jak je to s trampigem?* Za krásami domova 7, 1961, s. 80. Smířlivější formulace volila „reportáž“ mezi trampy, jež došla k závěru, že „divoké trampství“ je u nás široce rozvětvené a jeho příslušníci tvoří velké neorganizované bratrstvo bez myšlenkové náplně“. *Jejich den*, Za krásami domova 7, 1961, s. 230–231.

139 *Mládí za městem*, Krásy domova 1, 1962, č. 7, nestránkováno.

140 Rubrika *Ze slabikáře lesní moudrosti* byla již obsažena v občasníku *Tramp*, viz ZA Opava, f. Krajský výbor ČSM, kart. 91, inv. č. 124.

141 V Plzni vycházel Tulák a v Praze Kamarád, podrobnosti o obou titulech se bohužel nepodařilo dohledat. Srov. *Tramp* 3/1966 či LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Vlasák Milan, dopis ze dne 22. ledna 1967.

142 V. SNOPEK, *Tábornická škola*, s. 31.

143 *Co ve vás vyvolává slovo tramp?* *Tramp*, 1968, č. 1, s. 5.

neboť většina starých trampů byli bývalí skauti, a jak se domníval, i v budoucnu dá „jistě procento“ skautů přednost trampingu.¹⁴⁴ Na straně druhé skautská a foglarovská symbolika sloužila i zájmům některých trampů. Příkladem může být objevení se rubriky Z Bobří hráze v časopise *Signál*, rovněž v gesci Ministerstva národní obrany, na jehož vydávání se podílel Bohuslav Čepelák — Irčan. Samotný Foglar však tento fakt nesl nelibě, neboť název razil v *Mladém hlasateli* a *Vpředu* a považoval jej za pevně svázaným s nimi a svým jménem. Proto žádal o přejmenování rubriky.¹⁴⁵

Květnové číslo *Trampa* pak obsahovalo i zvláštní přílohu nazvanou „Junáci vzhůru“ pojednávající o skautském kroji, pojmosloví, základech organizace, táborech a mohyle Ivančeně.¹⁴⁶ Ta je věnována památce skautů popravených nacisty během druhé světové války, kterou i místní trampové — „protože každé hnutí potřebuje tradice“ — přijímali od šedesátých let za svou.¹⁴⁷ Trampové z osady Třináctka se dokonce podíleli už na vynesení kříže na vrchol hory v roce 1963.¹⁴⁸ Skautská mohyla potvrdila svůj význam jako společného místa paměti skautů a trampů během normalizačních let. Plajnerem předvídanou prostupnost naplnila i T. O. Wampirs vzniklá právě na konci šedesátých let ze skautské družiny, která Foglarovi zaslala roku 1973 upomínkovou kartičku z loňské Ivančeny a o sedm let později organizovala „velkou akci trampů a junáků na pomoc obnovy mohyly na Ivančeně“.¹⁴⁹ O souběžném přežívání obou identit pak svědčí slova Viktora Zlámala ze zmíněné osady marně shánějícího junáckou lilii, za jejíž ztrátu by si nafackoval.¹⁵⁰ Ke které z identit by se členové osady — někteří jako bývalí členové Klubu přátel Jaroslava Foglara¹⁵¹ — počítali při uspořádání Woodcrafterského potlachového ohně k 14. výročí osady zůstává otázkou již jen rétorickou.¹⁵²

Nelze říci, že by rok 1968 v tomto smyslu představoval vrchol, spíše umožnil učinit zjevnými tendence, které s nástupem sedmdesátých let nepřestaly dále existovat, pouze se snažily opět zneviditelnit. Hybriditu a heterogenitu trampingu to ale nijak výrazně neomezilo. Vliv foglaringu se projevoval i v tom, že řada osad vznikla z bývalých čtenářských klubů, jež Foglar vedl v *Mladém hlasateli* a *Vpředu*.¹⁵³ Skutečnými

144 *Tramping a skauting*, Tramp, 1968, č. 4, s. 1.

145 LA PNP, f. JF, korespondence odeslaná, Čepelák Bohuslav, dopis ze dne 8. května 1968.

146 Obdobným příkladem může být plzeňský deník *Pravda*, na jejíž stránkách v druhé polovině šedesátých let sousedily rubrika pionýrská (Pionýrská hlídka) s rubrikou skautskou (Junák) a trampskou (Než usne osada). Srov. např. výtisk z 15. 11. 1968 či 10. 10. 1969.

147 *Tramp* 3/1968. Už na duben 1967 chystaly Spojené trampské osady Ostravy setkání u Ivančeny, viz *Sběratel*, č. 6, 1967, nicméně není známo, jestli se setkání uskutečnilo.

148 <http://www.svazskautu.cz/historie/lilie-pod-klopou-lilie-za-mrizemi/24-ohen-serifu-poprve-na-ivancene/>. [náhled dne 31. 12. 2018]

149 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Zlámal Viktor, dopisy ze dne 16. ledna 1973, 31. března 1979 a 15. ledna 1980.

150 Tamtéž, dopis ze dne 25. ledna 1982.

151 Tamtéž, dopis z 16. ledna 1973.

152 Tamtéž, dopisy ze dne 9. října 1970 a 28. února 1983.

153 LA PNP, f. JF, korespondence odeslaná, Čepelák Bohuslav, dopis ze dne 31. března 1965. Návaznost na čtenářské kluby dokládá i dopis osady Světluška z roku 1965 v kronice T.O. Rio, soukromá sbírka Jindřicha Čejky — Jima Severáka: „Ve Foglarových klubech jsem začínal pouze já.“

vytrvalci se stali členové osady Flamingos založené roku 1953,¹⁵⁴ kteří se myšlenkou, která je svedla dohromady, řídili i jako dospělí muži s rodinami se vším, co k ní patřilo — lovením bobříků, číslováním schůzek a podniků atd. Sám Foglar na jejich adresu poznamenal: „V dnešní době je to něco až neuvěřitelného, báječného — a já to umím ocenit.“¹⁵⁵ I osada Flamingos však byla otevřena různým vlivům, o čemž svědčí zmínky o zapojení do činnosti Junáka (v období Pražského jara) či Klubu přátel Jaroslava Foglara (o němž se dozvěděli z *Trampa*).¹⁵⁶

Nelibě však nesli, že myšlenku čtenářských klubů začal napodobovat časopis ABC se svými vesmírnými posádkami, aniž by jmenoval autora myšlenky.¹⁵⁷ Rozhodli se proto dokonce sepsat článek do *Mladé fronty*, v němž navrhovali obnovení čtenářských klubů pod hlavičkou *Mladého světa*. Viděli v nich nástroj na podchycení mládeže při zřejmém selhání Pionýra i ČSM v této věci. Jejich protipólem se měly stát samostatné kluby postavené na dobrovolném svazku sobě rovných kamarádů se stejnými zálibami, kteří si utvoří „vlastní zákony a zásady, zvolí si svého vedoucího (šerifa), vymyslí si vlastní název klubu neb trampské osady, zvolí si další funkce, budou si vést kroniku, budou si vést tabulku s bodováním, zájezdy, mimoklubovní činnost“ a naučí se základům zálesáctví, což pak každý chlapec využije v základní vojenské službě.¹⁵⁸

Nicméně ani oni nebyli jen vzornými produkty Foglarova výchovného působení. Tři roky rovněž vystupovali jako estrádní soubor Flamingos s vlastním celovečerním programem, v němž převažoval zpěv trampských a westernových písní. Svou hudebně-zábavní kariéru ukončili z praktických důvodů, směnnému provozu, jenž jim bránil se setkávat na zkouškách.¹⁵⁹ Později se věnovali raději sportu, čímž si získali „starého“, padesátiletého ostravského trampa Erika Wojnara — Staříka, podle něhož většina ostravských osad, s nimiž se setkával na horách, měla zálibu ve „vzpírání“ piva. Pro osadu to představovalo zpestření, neboť jak konstatoval její šerif Milan Vlasák, „naše osada má jinou strukturu systému vedení i života“, což ji vhánělo do jisté izolace v rámci trampského hnutí.¹⁶⁰ Nic to však nezměnilo na jejich obdivu k Jaroslavu Foglarovu — v jejich očích nikoliv skautu či spisovateli, nýbrž „trampu a zálesáku“.¹⁶¹

Otázka pojmenování a vřazování se do symbolických rámců se může jevit zdánlivě jako druhořadá, bez potenciálu měnit různorodé sociální praxe a návyky, jež charakterizovaly trampy let šedesátých i pozdějších. Přesto lavírování mezi mnoha označeními a hledáním jejich souvztažnosti dává tušit snahu dobrat se odpovědí na základní

154 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Vlasák Milan, dopis ze dne 26. června 1972.

155 LA PNP, f. JF, korespondence odeslaná, Vlasák Milan, b.d.; tamtéž, korespondence přijatá, Vlasák Milan, dopis ze dne 25. ledna (měsíce sněhu) 1971.

156 LA PNP, f. JF, korespondence přijatá, Vlasák Milan, dopis ze dne 22. ledna 1967, 25. července 1968 a 18. prosince 1972.

157 Tamtéž, dopis ze dne 22. ledna 1967. J. Foglar je pak upozornil na obdobné snahy i v případě Pionýra, viz dopis Vlasákovi ze dne 4. prosince 1966.

158 Tamtéž, dopis ze dne 11. listopadu 1966.

159 Tamtéž, dopis ze dne 25. ledna (měsíce sněhu) 1971.

160 Tamtéž.

161 Tamtéž, dopis bez data z roku 1968.

identitotvorné otázky: Kdo jsme? Odkud přicházíme? Co nás spojuje? Zároveň odpovědi musely respektovat politicko-sociální kontext státně socialistické diktatury stále usilující o jednotnou výchovu mládeže. Proto bylo nasnadě netrvat na striktních definicích, odkazovat a volně navazovat na bohaté „prvorepublikové dědictví“, které nemělo přímé pokračovatele ani strážce tradice, a využívat institucionálních nik ke snaze získávat spojení a hledat společné znaky (příroda, kamarádství, působení mimo státní kuratelu) spíše než si vytvářet odpůrce.

* * *

„Všechno s naší mládeží, jak školní, tak tou odrostlou, dospělou, mohlo být mnohem lepší, kdyby se jí po tak dlouhá léta a tak úporně a sucharsky nebránilo, aby žila ve volných chvílích — o sobotách, nedělích, prázdninách a dovolených — tím, co potřebuje a po čem touží, trochou romantiky.“¹⁶² Snad měl Foglar pravdu, když tato slova adresoval v dopise Bohuslavu Čepelákovi — Irčanovi. Možná to bylo tak jednoduché a s trampingem jej spojovala touha po romantice a jeho vlastní knihy a popularita byly odpovědí na tuto poptávku. Z dochovaných korespondenčních souborů i dalších tištěných pramenů je zřejmé, že Foglar se stal jedním z významných symbolických center trampingu šedesátých i pozdějších let. Ani Foglarovi, nejčastěji spojovanému se skautingem, však sblížení s trampy nebylo zcela proti mysli, o čemž i navázání přátelských styků „na stará kolena“ s Bohuslavem Čepelákem — Irčanem, byť ve svém fikčním světě je nemusel líčit vždy pozitivně. Tyto sympatie se však netýkaly pouze jeho generačních vrstevníků, nýbrž i mládeže (v šedesátých letech) stejně jako odrostlejších osad (v sedmdesátých a osmdesátých letech) a mohly nabývat až niterných a intimních rozměrů. Občas hraničila — soudě alespoň z dochovaných dopisů s jistým typem posedlosti — jako v případě Josefa Skorkovského — Jójy z osady Montana, který si předsevzal, že založí museum Jaroslava Foglara.

Ačkoliv byl Foglarův vztah k trampům vstřícný, ostatně asi jako ke každému, komu se dostává chvály, nelze říci, že vztahy byly zcela reciproční — Foglar byl zván na četné tramské besedy a potluchy, účastnil se však pouze několika z nich. Ale ani to nebylo specifickým ryze tramským — aby Foglar zvládal s rostoucím věkem nápor dopisů od svých čtenářů a fanoušků, přikročil k vydávání pravidelných hromadných dopisů. Lze dokonce tvrdit, že s největší pravděpodobností většina Foglarových fanoušků vyznávala či praktikovala foglaring, svébytné hodnotové univerzum ukotvené ve Foglarově literárním díle i výchovném působení strukturující každodennost postavených na jasných morálních premisách, jimž však málokdo v reálném životě byl s to dostát. Důsledná aplikace těchto hodnot mohla však, jako v případě T. O. Flamingos, vést k jisté izolaci.

Foglar se stal pro mladší generace skutečným totemem, otcem rodu, jeho dobrodružné knihy z chlapeckého prostředí se staly se součástí socializace mládeže od třicátých let a postupně i součástí tramského kánonu. S nadsázkou můžeme říci, že Foglar se stal novou Ztracenou nadějí. Důraz na partu a kamarádství — bez ohledu na to, jestli se jednalo o skautský oddíl či neformální skupinu — se stal pro mnohé

162 LA PNP, f. JF, korespondence odeslaná, Čepelák Bohuslav, dopis ze dne 31. března 1965.

určující v jejich pozdějším životě, když vyrazili do přírody, „tam kde nebe je vysoké a modré“, jak praví dnes již okřídlený úvod *Hochů od Bobří řeky*.

Pohled na tramping prismatem vztahu k Foglarovi umožňuje nahlédnout z jiné perspektivy i dějiny trampingu a ptát se po jeho hranicích a vymezeních. Nesnadnost psaní jeho dějin tkví v jeho decentralizovaném a synkretickém charakteru, četnost inspiračních zdrojů počínaje asketickými mysliteli (Thoreau), spisovateli (Jack London), brakovou literaturou, filmem, populární hudbou i sportem provázela jeho formování už v časech první republiky. Většina souvislých historických narativů o trampingu však zůstává omezena právě jen na první republiku a otázku znovuvytváření trampského fenoménu netematizuje.¹⁶³

S jistou nadsázkou lze říci, že přelom padesátých a šedesátých let a první polovina šedesátých let, kdy dorůstala generace narozená během druhé světové války či těsně před a po ní, nebyl bodem prosté obnovy trampingu, předáním zažehnuté pochodně, ale nebyl ani „bodem nula“. Byl dobou hledání pestrého prvorepublikového dědictví, fragmentárního a nedostupného, ukrytého v ohmataných hřbetech knih a v potají půjčovaných časopisech, dochovaného ve střípcích a útržcích trampské tradice, jež by se dala rozvinout v perspektivu do budoucna, případně snahou neztratit kontakt s několika málo léty prožitými během třetí republiky ve skautském oddíle či čtenářském klubu *Vpředu*, jejichž duchovním otcem i praktickým realizátorem byl právě Foglar. Trampská tradice nemusela být přístupná ani prostým přenosem z generace na generaci, jak svědčí distance některých starších trampů od mládeže na konci padesátých let.

Orientaci v terénu znesnadňovala cenzura a nedostupnost informací, příp. pouze jednostranná informovanost (důraz na rudý skauting a tramping). K synkretickému pojetí přispívaly i snahy státu docílit jednotné výchovy mládeže. Už od konce šedesátých let docházelo na půdě ČSM a později i ČSTV k postupné rehabilitaci trampingu a snaze režimu navázat dialog (a tím i uplatnit i persvazivní strategie) či alespoň trampům poskytnout prostor v tisku a rozšířit tím vlastní informační základnu o fenoménu rozprostřeném a nesnadno zachytitelném. Nejvýznamnějším počinem se stalo založení sítě táborských škol a budování táborské odnože ČSM, které do své činnosti, nesené v obecném — strategicky otevřeném — „zálesáckém“ duchu umožňovalo začleňovat jak historické přednášky z dějiny tábournictví — tedy o trampingu, lesní moudrosti a skautingu — ale i pořádat besedy s pamětníky, zkoušet z nich frekventanty a lákat zájemce z řad trampských osad. Z příkladu Ostravska je zřejmé, že tato snaha nepřicházela na zmar, třetina účastníků krajské táborské školy se rekrutovala z trampských osad. Tento diskursivní průlom pomohl vytvořit předpolí pro obnovu skautingu v období Pražského jara, tak i skautům poskytovat azyl v *Trampu*, co do počtu výtisků nejvýznamnějším trampským periodikem šedesátých let. Zároveň mohl pomoci usměrňovat cestovní ruch, jež se začal rozvíjet v první polovině šede-

163 To platí pro zakladatelské narativy Josefa Peterky — Boba Hurikána a Bohuslava Čepe-
láka — Irčena i pro sekundární literaturu, srov. Marek WAIC — Jiří KÖSSL, *Český tram-
ping 1918–1945*, Praha — Liberec 1991; Marek WAIC, *Tschechische Jugendbewegung in der Er-
sten Tschechoslowakischen Republik*, in: Ch. Brenner — K. Braun — T. Kasper (edd.), *Jugend*,
s. 61–80.

sátých let, nicméně tato otázka — stejně jako konzumerizace trampingu / tábornictví — zůstává otevřeným badatelským polem.

Charakteristickým pro trampingu šedesátých let stejně jako ten prvorepublikový se stalo intenzivní mixování symbolů.¹⁶⁴ Ztratil však na své (prvoplánové) exotizaci a začal být — i díky snaze ČSM, ČSTV a později i České tábornické unie — spojován s tábornictvím a zálesáckými dovednostmi, využitelnými potenciálně i ve vojenské službě.¹⁶⁵ Důležitou součástí diskursu o trampingu v šedesátých letech se stala i figura dvojího trampingu, tedy slušných trampů stojících v protikladu ke kovbojíčkům a jiným chuligánům.¹⁶⁶ Ta umožňovala diferencovat mezi trampy a paušálně je neodsuzovat. Tuto argumentaci užil i Foglar ve svém článku v *Obraně lidu*, v němž kovbojíčky označil za „nejhorší škůdce solidního trampingu“.¹⁶⁷

Otevřenost, ba vágnost tohoto pojmu umožňovala ohledávat pole tradice — trampské, skautské, woodcrafterské a postupně je rehabilitovat. Jednalo se koneckonců o vyzkoušenou strategii užitou Bohuslavem Čepelákem — Irčanem, jedním z ústředních protagonistů „oficiálního“ trampingu šedesátých let, již v roce 1941, kdy pojem tábornictví substituoval tehdy zakázaný skauting. V šedesátých letech se jeho pole platnosti ještě rozšířilo. Jak napsal tramp s přezdívkou Bílý bobr: „Tramping je široké, různorodé hnutí, jehož pojítkem je příroda a volnost, hraničí na jedné straně s anarchismem, odporem proti společnosti a útekem z ní, na druhé straně téměř přechází v hnutí Lesní Moudrosti. Jeho různorodost je způsobena nejen příčinami vzniku, historickým vývojem a dalšími vlivy, ale i faktem, že název tramp nemá právo nikdo nikomu odebrat ani udělit, neboť by to odporovalo duchu trampingu.“¹⁶⁸

Za úvahu pro další výzkum stojí zvážení míry vlivu nadnárodních vlivů a zahraničních inspirací a vztahu k dalším formujícím se subkulturám či proudům utvářejících se mezi mládeží, byť prameny trampské i foglarovské proveniencie jsou v tomto směru více než skoupé. Šedesátá léta jsou obvykle spojována s kulturní liberalizací či revolucí, jejímž nositelem se stali mladí, a to na obou stranách železné opony.¹⁶⁹ Generace, jež si nepamatovala útrapy hospodářské krize a světové války, se na Západě vyznačovala konzumem a politizací, na jejichž průsečíku se začaly utvářet různé

164 „On the contrary, the intense mixing of symbols suggests that the mixing itself was essential to the iconography’s effectiveness, as the combination of disparate parts served to evoke a diversity of imaginable adventures, maximally contrasting with the banality experienced in workaday life.“ Joe GRIMM FEINBERG, *The uncivilized society of Czechoslovak tramps. An Exploration in proletarian fantasy*, *Studia Ethnologica Pragensia* 3, 2017, č. 2, s. 30–50, zde s. 36.

165 Jan RANDÁK, *Jak psát dějiny trampingu?* *Studia Ethnologica Pragensia* 3, 2017, č. 2, s. 51–67, zde s. 60.

166 K tomu stručně viz J. POHUNEK, *Konflikty*, s. 101.

167 *Zvýšení úrovně trampingu*, *Obrana lidu* 24, 1965, č. 21, s. 6.

168 *Kousek historie*, Les. Plátek všech trampů, trapperů, táborníků, tuláků a krajánků 1969, č. 6, s. 7.

169 Christoph BARTMANN, *Kultura mládeže/subkultura*, in: Walter Koschmal — Marek Nekula — Joachim Rogall (edd.), *Češi a Němci. Dějiny — kultura — politika*, Praha 2001, s. 277–278.

subkultury, zatímco v Československu byla méně politická a více kritická.¹⁷⁰ Českoslovenští mladí inklinující k trampingu mohli být osloveni nejprve beatniky,¹⁷¹ poté hnutím hippies a získávat informace o trendech z poslechu zahraničního rozhlasu, zejm. Radia Luxembourg, Hlasu Ameriky a Radia Svobodná Evropa.¹⁷²

Podobná, avšak spíše nativisticky — tedy na „domorodé obyvatelstvo“ — orientovaná hnutí se rozvíjela rovněž v sousedních zemích východního bloku, nicméně s nižší intenzitou a svým rozsahem se patrně nerovnal popularity trampingu v Československu. Zaměřovala se specificky na indiánskou tematiku, ať již se jednalo o východoněmecké „indiánské kmeny“, jež dosáhly svého vrcholu v sedmdesátých a osmdesátých letech, či maďarské indiány Bakony.¹⁷³ V obou případech se stejně jako v případě československého trampingu jednalo o navazování na tradice sahající do třicátých let 20. století. V případě NDR na proměnu jednoho ze spolků vzniklých kolem musea Karla Maye v saském Radebeulu, přičemž významnou roli pro růst popularity indiánského nativismu sehrály i filmy na motivy knih Karla Maye s ústřední postavou fiktivního apačského náčelníka Vinnetou, které koneckonců mohly podnítit zájem o trampskou tematiku i v Československu.

O hybridních tendencích v sedmdesátých a osmdesátých letech máme zatím pouze několik zmínek a indicií, byť je nepochybné, že Foglarův kult — a v rámci něho zejména *Rychlých šípů* a *Hochů od Bobří řeky* — byl poměrně silný a víceméně trvalý. Dějiny trampingu jsou provázány otázkami po vlastní podstatě a jejich hranicích. Tato studie proto chce upozornit na nesnáze generací dorůstajících od přelomu padesátých a šedesátých let spojené s obnovováním a „zviditelňováním“ trampingu v šedesátých letech a ukázat, že významným faktorem pro sebeidentifikaci trampů a hybriditu trampingu se stalo dílo a postava Jaroslava Foglara symbolizující romantický útěk chlapeckých part do přírody za dobrodružstvím. Tak jako každá historická práce čelí riziku „vybírání si rozinek“ (*cherry picking*), v nichž odhaluje dobové trendy. Přesto tvrzení o hybriditě a synkretismu trampingu předpokládá, že každému je vlastní více identit a loajalit, mezi nimiž v různých situacích volí, resp. jež se snaží propojit.

170 Srov. Alex SCHILDT — Detlef SIEGFRIED, *Youth, Consumption, and Politics in the Age of Radical Change*, in: Alex Schildt — Detlef Siegfried, *Between Marx and Coca Cola: Youth Cultures in Changing European Societies, 1960–1980*, New York — Oxford 2006; M. OTÁHAL, *Studenti*, s. 13–14.

171 Vlivy beatníků a románů Johna Steinbecka na trampingu po druhé světové válce zmiňuje i Jiří Linhart, autor hesla „tramping“ v Sociologické encyklopedii garantované Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i., srov. <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Tramping> [náhled 25. srpna 2018]. Beatnická literatura začala být recipována v Československu od přelomu 50. a 60. let, zejména v časopise *Světová literatura*, k tomu srov. Antonín ZITA, *How We Read: The Reception of the Beat Generation in the United States and the Czech Lands*, Brno 2016, s. 165nn, disertační práce. K ohlasům mezi mládeží viz F. POSPÍŠIL — P. BLAŽEK, „Vratte nám vlasy!“, s. 204–209.

172 Srov. M. FRANC — J. KNAPÍK, *Volný čas*, s. 128.

173 K východoněmeckým indiánům viz Friedrich von BORRIES — Jens-Uwe FISCHER, *Sozialistische Cowboys: Der Wilde Westen Ostdeutschlands*, Frankfurt am Main 2008; pro maďarský kontext srov. <https://www.eurozine.com/hungarys-real-indians/> a <http://cultural-opposition.eu/courage/exhibition?theme=n26173> [náhled 25. 8. 2018].

Hybriditu je možné chápat ve smyslu plurikulturality, tedy opaku nacionalistických narativů jakožto ideologií singularity.¹⁷⁴ Tomu se nemohli vyhnout ani trampové. Na jedné straně byli limitováni omezeným přístupem k pramenům o vlastní historii a museli vycházet z toho, co se k nim v omezeném rozsahu dostávalo. Na straně druhé byli nuceni hledat své místo v prostoru státně socialistické diktatury,¹⁷⁵ kdy naopak čerpání z různých zdrojů a utváření koherentního celku — a tedy hybridního charakteru trampingu — se stávalo strategickou výhodou umožňující manévrovat mezi požadavky moci na podchycení mládeže, nebýt nutně spojován pouze s jednou částí budoucnosti a hledat vlastní tvář, jež zůstane — zejména v šedesátých letech — dostatečně otevřená všem, kteří chtěli žít „jinak“ či opravdověji a zároveň nebude vytvářet striktní hranice mezi nimi (tak jako za první republiky) a stane se tak akceptovanou hybnou silou československé společnosti.

Otázkou pro budoucí výzkum zůstává nejen zpřesňování rámců, v nichž se hybridita utvářela, případně jejich oslabování na úkor jasnější pozitivní (sebe)identifikace, ale i využití informací o trampingu uchovaných v korespondenci Jaroslava Foglara pro dějiny trampingu. Kdo z nás ví, co to byl Poradní sbor trampů?

RÉSUMÉ:

The main aim of the study is to explore the character of the tramping movement in the 1960s. It is based on the example of the relationship between tramps and Jaroslav Foglar, a famous Czech writer of adventure literature intended for youth. It uses mostly Foglar's extant correspondence with tramps and combines it with other printed sources to prove that Foglar could be understood as one of symbolic centres of the Czech tramping movement, especially by generation that grew up at the end of 1950s and in the 1960s. Those youths could hardly continue in the tradition of tramping that had been established during the first Czechoslovak republic in the 1920s and especially the 1930s. After the Stalinist culture purges in the 1950s, they had at their disposal only their own experience of membership in the reading clubs established by Foglar in 1930s and after 1945, his literary works, which were maintained to be a source of tramping values, i.e. love and admiration for nature together with the boyish sociability of smaller groups. The character of tramping in the 1960s was also influenced by the effort of Czechoslovak Youth Union (Československý svaz mládeže) to establish campcraft as a state-controlled counterpart of tramping, scouting and other former

174 Anil BHATTI, *Plurikulturalität*, in: Johannes Feichtinger — Heidemarie Uhl (edd.), *Habsburg neu denken*, Wien — Köln — Weimar 2016, s. 171n.

175 Nicméně ani tato strategie nebyla zárukou úspěchu, neboť se nejspíše netýkala všech trampů. Proto mohl poslanec Antonín Kozák ještě v červnu 1966 litovat, že „nemáme zákon, podle kterého by bylo možno zakázat přístup mladým lidem, kteří přicházejí anebo přijíždějí vlakem z velkých vzdáleností ustrojeni v různé zbytky uniforem většinou po německé armádě, v kalhotách o nestejně délce nohavic, rovněž tak obuv, kde jsou často obě levé nebo obě pravé, v letních měsících s oblibou v kožichu a teplé čepice na hlavě, košile různě pomalované, uměle roztrhané a zase nemožně slátané, dodávají těmto lidem pocit okázalosti a obdivu.“ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Národní shromáždění Československé republiky 1964–1968, stenoprotokoly, 11. schůze, 30. 6. 1966, dostupné <https://www.psp.cz/eknih/1964ns/stenprot/011schuz/s011032.htm> [náhled 27. 8. 2018].

youth leisure activities in the frame of unified socialist education. Tramping and campcraft were tightly interconnected, with mutually open and unclear boundaries. Instead of the former exotic or sport-related self-presentation, tramps attempted in the 1960s to be perceived as woodsmen learning useful skills. Gradual attempts to revive and legitimate the movement contributed also to the rehabilitation and restoration of the scouting organisation in 1968.

Mgr. Jan Mareš je studentem doktorského programu historie na ÚČD FF UK. Zabývá se kulturními a sociálními dějinami 19. a 20. století, zejména dějinami skautského a trempského hnutí (janek.mares@seznam.cz).